ULUSLARARASI DENETİM MEKANİZMALARININ RAPORLARI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KARNESİ

Arş. Gör. Çağla ERDOĞAN

(Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı)

ÖZET

İş ilişkisinde işçi, işverenden farklı olarak malvarlığını değil canını riske atmaktadır. Bu sebeple, işçilerin yaşam ve sağlığının korunması ihtiyacı, sözleşme ilişkisinin sınırlarını aşan ve devletin müdahalesini içeren bir yasalaşma sürecini gerektirmiştir. Devletin yükümlülüklerinin pozitif hukuktaki kaynaklarını anayasalarda bulmak mümkündür. Ayrıca uluslararası sözleşmeler de devletin işçi sağlığını ve güvenliğini sağlamaya yönelik yükümlülüklerinin kaynakları arasındadır. Bu bağlamda akla ilk olarak ILO'nun doğrudan iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sözleşmeleri gelmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı'nda doğrudan iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler yer almaktadır. Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği hakkı esasen sosyal haklara ilişkin belgelerle korunmaktadır. Söz konusu uluslararası sözleşmelere ilişkin denetim, Türkiye'nin hazırladığı periyodik raporlar üzerinden sağlanmaktadır. ILO sözleşmeleri yönünden ILO'nun ve Avrupa Sosyal Şartı yönünden Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin yaptığı denetimlerde Türkiye'nin işçi sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik politikaları ve mevzuatında çeşitli eksiklikler tespit edilmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği ilerleme raporlarında da bu alandaki eksikliklere işaret edilmektedir. Söz konusu tespitler, genel itibariyle iş kazalarının yoğunluğu, iş kazası ve meslek hastalıkları istatistiklerindeki hata ve eksiklikler, mevzuatın kişi yönünden kapsamı ve içeriğindeki eksiklikler, iş teftişindeki yetersizlikler, politika yapım ve izleme süreçlerindeki aksaklıklar, iş sağlığı hizmetleri ve işyerindeki katılımla ilgili sorunlar olarak sıralanabilir. Bu tespitlerin politika ve mevzuat yapım süreçlerinde dikkate alınması, ülkemizde iş sağlığı ve güvenliğindeki eksikliklerin giderilmesi açısından katkı sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: İş sağlığı ve güvenliği, Uluslararası Çalışma Örgütü, Avrupa Sosyal Şartı.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
I. Giriş 1
II. Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri 4
1. Uluslararası Çalışma Örgütünün Denetim Mekanizması 4
2. 45 sayılı Yeraltı İşleri (Kadınlar) Sözleşmesi 6
3. 115 sayılı Radyasyondan Korunma Sözleşmesi 7
4. 119 sayılı Makinelerin Korunma Tertibatı ile Teçhizi Sözleşmesi 7
5. 127 sayılı Azami Ağırlık Sözleşmesi 8
6. 155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme 9
7. 161 sayılı Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme 14
III. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi 17
1. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin yaptığı denetim 17
2. Türkiye hakkında yapılan denetimde iş sağlığı ve güvenliği konuları 19
3. Adil ve uygun bir işte çalışma hakkına ilişkin 23 sayılı genel yorumda iş sağlığı ve güvenliği hakkı ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
IV. Avrupa Sosyal Şartı 20
1. Avrupa Sosyal Şartı'nın denetim mekanizması 20
2. Şart'ın 3. maddesi bakımından Türkiye hakkında yapılan denetimler 22
VI. Periyodik raporlar yoluyla Türkiye hakkında yapılan denetime dair değerlendirme 27
1. Raporlamadaki eksiklikler, gecikmeler 28
2. Denetimlerdeki tespit edilen somut aksaklıkları gidermekteki isteksizlik 28
3. Güncel gelişmelerin takip edilmesinin denetim yoluyla teşviki 28
4. Mevzuatın uluslararası sözleşmeler uyarınca sağlanması gereken korumaya göre daha dar kapsamlı koruma sunması 29
5. Sosyal taraflarla diyalog sağlanmasındaki sorunlar 31
6. Mevzuatın uygulanması ve iş teftişi konusundaki sorunlar 31
VII. Sonuç 31
KAYNAKÇA 34
EK: İncelenen ILO Uzmanlar Komitesi Raporları Listesi 36

I. Giriş

İş ilişkisinde işçi, işverenden farklı olarak malvarlığını değil canını riske atmaktadır. İş hukukunun ortaya çıkış amacı da işçinin can güvenliğini korumak olmuştur. Kişilerin güvenliği bir hukuk devletinde temel bir ilkedir. Medeni hukuk kavramları, çalışma ilişkilerinde güvenliği sağlamakta yetersiz kalmıştır; çünkü borçlar hukuku bireylerin kendi bedenleri üzerindeki kontrollerinin azaldığı bir durum üzerine kurulmamıştır. İş hukukunun ilk amacı medeni hukuktaki sözleşme ilişkilerinin bu eksikliğini, kişilerin güvenliği ilkesini işletme sınırları içerisine genişleterek gidermek olmuştur. Bu fiziksel güvenlik fikri iş hukukunun temelinde olmuştur ve olmaya devam etmektedir.[1]

İşçilerin yaşam ve sağlığının korunması sözleşme ilişkisinin sınırlarını aşan ve işverenin devlete karşı yükümlülük altına girdiği bir yasalaşma sürecini gerektirmiştir. İş görme ediminin işçinin kişiliğiyle olan yakın ilişkisi ve iş sözleşmesinde işçi tarafının zayıf olması, emredici normlarla koruma altına alınan değerlerin idare tarafından da denetlenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.[2] Böylece işçi iş sözleşmesinde emredici normlar aracılığıyla korunurken, işverene getirilen birtakım kamusal yükümlülüklerle de korunmaya çalışılmıştır. Kamusal yükümlülüklerin önemli bir kısmını da işçinin sağlık ve güvenliğini korumayı amaçlayan düzenlemeler oluşturmaktadır.[3]

İşçinin korunmasını sağlama amacı zamanda devlete de birtakım yükümlülükler getirmektedir. Devlet işçiyi koruyacak düzenlemeleri yapmak ve yapılan düzenlemelere uygunluğun denetimini sağlamakla yükümlüdür. Özellikle iş sağlığı ve güvenliği alanında korunan değerin işçinin yaşam ve sağlık hakları olması devletin rolünün önemini de artırmaktadır. Devletin yükümlülüklerinin kaynağını anayasalarda bulmak mümkündür.[4] İş sağlığı ve güvenliği hakkı ayrıca uluslararası sözleşmelerle de korunmaktadır.

Uluslararası sözleşmeler bağlamında ise akla ilk olarak ILO'nun doğrudan iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sözleşmeleri gelmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar sözleşmesinde de devletlere güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarını

---

[1] *Supiot,* Critique, 68.
[2] *Doğan Yenisey,* 36.
[3] *Doğan Yenisey,*36-37.
[4] Türkiye'de Anayasa'da iş sağlığı ve güvenliğinden açıkça söz edilmese de devletin iş sağlığı ve güvenliğini sağlama yönündeki yükümlülüğüne aşağıda açıklanacağı üzere yaşam hakkı, sağlık hakkı, sosyal devlet ilkesi gibi hükümlerden yola çıkarak ulaşılabilecektir, *Süzek,* 892. *Akın,* 23-27. Anayasa'da yer alan çalışma hakkı, "nasıl olursa olsun bir işe sahip olmak" anlamına gelmeyecektir; bu hak işyerinin çalışma ve sağlık koşullarına uygun olmasını isteme hakkının da aralarında bulunduğu pek çok hakla birlikte anlam kazanır ve tamamlanır, *Kaboğlu,* 46. Kimi ülkelerin anayasalarında örneğin İtalya'da ise iş sağlığı ve güvenliği hakkı açıkça anayasada yer almaktadır, *Tanör,* 281.

güvence altına alma yükümlülüğü getirilmiştir. Bölgesel sözleşmelerden ise Avrupa Sosyal Şartı'nda doğrudan iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler yer almaktadır. Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği hakkı esasen sosyal haklara ilişkin belgelerle korunmaktadır.

Sosyal hakların ise yargılanabilirliği tartışmalı bir konudur. Yargılanabilirlik, bir hakkın yargı organı veya benzeri bir işlevi yerine getiren bir başka organ tarafından incelenebilmesi olarak tanımlanabilecektir.[5] Bu hakların yargılanabilir olmadığı yönündeki görüşler, sosyal hakların medeni ve siyasi haklardan farklı olarak açık ve belirgin bir tanımlarının olmadığı, seçimle gelen hükümet organlarının yerine geçilerek sosyal ve ekonomik politikaya yargı yoluyla müdahale edilemeyeceği, bu hakların gerçekleştirilmesinin maliyetli olduğu, bu hakların zaman içerisinde gerçekleştirilebileceği ve devlete pozitif edim yükledikleri şeklinde özetlenebilir.[6] Aksi görüşün yanıtları ise medeni ve siyasi hakların devlete negatif edim, sosyal hakların pozitif edim yüklediği yönündeki kabulün doğru olmadığına dair örnekler sunmakta, sosyal hakların tanımlanmasına yardımcı olacak rehberlerin yayınladığı, denetim organlarının kararlarının da yol gösterici olduğu, yargı organının hükümetin yerine geçerek politika belirlemeyeceği, bu hakların gerçekleştirilmesinin maliyet boyutunun dava edilebilirlikle ilgili değil, gerçekleştirilme ölçüsüyle ilgili olduğu, bu hakların makul süre içerisinde gerçekleştirilmemesinin ihlal anlamına geleceği ve hemen uygulanabilir nitelikte sosyal haklar bulunduğu şeklinde sıralanabilir.[7] Günümüzde, sosyal haklar bireysel başvuru yoluyla BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hakları Komitesi önünde ve toplu şikâyet yoluyla Avrupa Sosyal Haklar Komitesi önünde talep edilebilmektedir.

Sosyal haklar ile medeni ve siyasi hakların birbirinden ayrılamaz olduğuna ilişkin görüş, sosyal hakların, medeni ve siyasi haklar aracılığıyla korunmasının da temelini oluşturmaktadır. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin giriş kısmında da bu bakış açısı *"İnsan Hakları Evrensel Bildirisine göre, korkudan ve yoksulluktan kurtulma özgürlüğünü kullanabilen özgür insan idealinin, kişisel ve siyasal haklarla birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını da kullanılabildiği şartların yaratılması halinde gerçekleştirilebileceği"* şeklinde ifade edilmektedir. Bu bütüncül yaklaşım BM İnsan Hakları Komitesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarında da görülebilmektedir. Komite, medeni ve siyasi hakların sosyal ve ekonomik alanda

[5]*Algan,* 142-143. *Halatçı Ulusoy,* 75.
[6]*Algan,* 146. *Halatçı Ulusoy,* 75.
[7]*Algan,* 147-157. Örneğin adil yargılanma hakkının yerine getirilmesi, yaşam hakkının korunması bakımından yaşam hakkı risk altındaki kişilerin korunmasına yönelik operasyonel önlemler alma yükümlülükleri de devletin pozitif edimlerde bulunmasını ve kaynak ayrılmasını ve harcama yapılmasını gerektirmektedir, *Hare,* 161.

uzantılarının da olabileceğini kabul etmektedir.[8] Aynı bakış açısı bölgesel insan hakları mekanizmalarından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ve Amerikalararası İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarında da görülebilmektedir.[9] Sosyal hakların ve medeni hakların korunmasına ilişkin araçlarda bir kesişme, hatta karışmadan söz etmek mümkündür.[10] Dolayısıyla sosyal haklar, medeni ve siyasi haklar aracılığıyla korunabilir. Bu koruma iş sağlığı ve güvenliği hakkı açısından da bu hakkın yaşam hakkıyla olan doğrudan ilişkisi sebebiyle geçerlidir.

Türkiye açısından iş sağlığı ve güvenliği hakkının uluslararası sözleşmeler aracılığıyla korunması açısından tespit edilmesi gereken bir husus, bu sözleşmelerin hukuk sistemindeki yeridir. Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına göre *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."* Bu hüküm uyarınca uluslararası insan hakları sözleşmeleri kesin bir uygulama önceliğine sahiptir. Türkiye'nin taraf olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin sözleşmeleri de diğer insan hakları sözleşmeleriyle aynı rejime tâbi olacaktır.[11] Ayrıca uluslararası sözleşmelere ilişkin denetim ve koruma organlarının yorumları ve saptamaları da kanun ve andlaşma arasındaki uyuşmazlığın saptanması ve giderilmesinde dikkate alınmalıdır.[12]

Çalışmaya ilişkin hakların insan hakları olup olmadığı veya çalışmaya ilişkin hakların hangilerinin insan hakları olduğu tartışmalı bir konudur.[13] ILO Sözleşmeleri bakımından bir görüş bu sözleşmelerinin tamamının 90. madde anlamında insan hakları sözleşmesi olduğunu ve ILO'nun da alanında uzman bir insan hakları kuruluşu olduğunu ifade etmektedir.[14] Sosyal haklar açısından temel haklar-temel olmayan haklar şeklinde bir ayrıma gitmenin, ikinci grupta kalan hakların unutulmaya itilmesine sebebiyet verebileceği

[8]*Roman,* 92.
[9]*Roman,* 92. *Halatçı Ulusoy,* 78. Amerikalararası İnsan Hakları Mahkemesi, hakların karşılıklı bağımlılığı bakış açısı sayesinde sosyal haklar için dolaylı ancak güçlü bir koruma getirmiştir, *Burgorgue-Larsen/De Torres,* 621.
[10]Akandji-Kombé, 43.
[11]*Algan,* 301, 303. Bir görüşe göre Anasaya m. 90/son'daki bu ifade temel konusu insan hakları olmasa da bir uluslararası antlaşma daha ileri güvenceler getiriyorsa bu kuralları da kapsamalıdır, *Gülmez,* 355.
[12]*Gülmez,* 356. *Halatçı Ulusoy,* 81.
[13]Bu konudaki tartışmalar ve üç temel yaklaşımın değerlendirilmesi için bkz. Mantouvalou,Virginia: Are Labour Rights Human Rights?, European Labour Law Journal, 2012, Vol. 3, No. 2, 151-172.
[14]*Akandji-Kombé,* 43. *Gülmez,* 370.

ifade edilmektedir.[15] Buna karşılık bir diğer görüş ise ILO sözleşmelerinin tamamının insan hakları ile ilgili olmadığını ifade etmektedir.[16] İkinci görüş benimsenecek bile olsa söz ILO sözleşmelerinin hangilerinin insan haklarına ilişkin olduğunun belirlenmesinde ILO'nun 1998 yılında yaptığı temel haklar deklarasyonunda adı geçen sekiz sözleşmenin sınırlayıcı olmadığı kanaatindeyiz. ILO bu deklarasyonda, çalışma yaşamında dört temel hakkı güvenceye almaktadır: örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlığının etkili bir biçimde tanınması, her türlü zorla çalışma ve zorunlu çalışmanın ortadan kaldırılması, çocuk işçiliğinin etkili bir biçimde ortadan kaldırılması ve çalışma hayatında ayrımcılığın sona erdirilmesidir. Ancak bu hakların uluslararası çalışma haklarının çekirdeğini tek başına oluşturduğu kabul edilemez. Örneğin iş sağlığı ve güvenliğinin de temel haklardan sayılması gerekmektedir.[17]

II. Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri

1. Uluslararası Çalışma Örgütünün Denetim Mekanizması

Uluslararası Çalışma Örgütü, çalışma yaşamına ilişkin insan haklarının geliştirilmesi için standartları belirlemekte ve denetim mekanizmaları aracılığıyla söz konusu standartlara uygunluğu izlemektedir.[18] ILO sözleşmelerine taraf olan devletler, sözleşmeleri onaylamakla bunları iç hukuklarında uygulamayı ve yapılacak denetimlere de tâbi olmayı kabul etmiş olmaktadır.[19]

Türkiye de çalışma konusu oluşturan iş sağlığı ve güvenliği alanındaki çeşitli ILO sözleşmelerine taraftır. 155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşmenin bu alandaki temel sözleşme olduğu düşünülebilir. Bunun haricinde daha spesifik düzenlemeler içeren de onaylanmıştır. 134 sayılı İş Kazalarının Önlenmesine (Gemiadamları) İlişkin Sözleşme, 167 sayılı İnşaat İşlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi, 176 sayılı Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi farklı sektörleri ele alan sözleşmelere örnek gösterilebilir. Ayrıca farklı risklere yönelik sözleşmeler de onaylanmıştır, 115 sayılı Radyasyondan Korunma Sözleşmesi, 119 sayılı Makinaların

[15] *Akandji-Kombé,* 43.
[16] *Süzek,* 101.
[17] *Creighton,* 268. Çalışmaya ilişkin hangi hakların insan hakları olduğunun belirlenmesinde pozitivist bir yaklaşımla bu hakların insan haklarına ilişkin belgelerde sıralanması veya açıkça insan hakkı olarak nitelendirilmesi esas alınacak olsa bile, ILO deklarasyonunun mu, İnsan Haklar Evrensel Bildirgesinin BM EKSHS'nin mi yoksa ASŞ'nin mi esas alınacağı sorusu da ortaya çıkmaktadır, *Mantouvalou*,Labour Rights, 155.
[18] *Algan,* 180. *Pekşen/Blanton,* 1.
[19] *Süzek,* 96.

Korunma Tertibatı ile Teçhizi Sözleşmesi bu sözleşmelere örnektir. ILO denetim mekanizmalarının Türkiye hakkındaki tespitleri açıklanırken ilgili sözleşmelere yeri geldikçe tekrar değinilecektir.

ILO'nun denetim mekanizması iki yönlüdür. Bunlardan birisi üye devletlerin taraf olduğu sözleşmelere ilişkin verdiği raporlara dayanan sürekli denetimdir. Diğer denetim türü ise şikâyet sonucu yapılan denetimdir.[20] Ancak şikâyet sonucu yapılan denetimin nadiren başvurulan bir yöntem olduğuna da işaret etmek gerekmektedir; bugüne kadar şikâyet üzerine yapılan denetim sayısı on üçtür.[21] Bu denetimler sonucunda ILO'nun yaptırım uyguladığı tek örnek ise 1990'lardaki zorla çalıştırma uygulamaları nedeniyle Myanmar'da zorla çalıştırma yasağının uygulanmasını izleyecek bir ILO irtibat memurunun görevlendirilmesi olmuştur.[22]

Sürekli denetimde ise, devletler onayladıkları sözleşmelere dair raporları iş hukuku ve sosyal politika alanında yirmi uzmandan oluşan ve tarafsız çalışan Sözleşme ve Tavsiyelerin Uygulanması Uzmanlar Komitesine sunmakla yükümlüdür; söz konusu raporlar komite tarafından değerlendirilir ve rapor işçi, işveren ve hükümet temsilcilerinden oluşan Sözleşmelerin Uygulanması Komitesine (Aplikasyon Komitesi) sunulur. Aplikasyon Komitesinde yükümlülüklerini yerine getirmeyen devletler toplantıda açıklamaya yapmaya çağrılır. Bu süreç sonunda Aplikasyon Komitesinin raporu Genel Konferansa gönderilir ve burada tartışılarak kabul edilir.[23] Dolayısıyla ILO'nun sürekli denetim mekanizması genel olarak üye devletlerin gönüllü faaliyetlerine ve iyi niyetine dayandığı söylenebilir.[24] Kimi ülkeler sürekli denetimin gerekliliklerini yerine getirse de kimileri raporlarını geciktirmekte, kimi yıllar raporlarını vermemekte veya kimilerinin iç hukuklarının ILO normları ile uyumlu olmadığı Komite tarafından defalarca yinelenmektedir.[25]

Bu kısımda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin standartlar bakımından Türkiye hakkında yapılan denetim ele alınmaktadır. 1990 yılından bu yana Uzmanlar Komitesi Türkiye bakımından iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin altı sözleşme hakkında 17 gözlemde

[20] *Süzek,* 103.
[21] İlgili listeye ulaşmak için bkz. http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:50011:0::NO::P50011_ARTICLE_NO:26.
[22] *Pekşen/Blanton,* 1.
[23] *Algan,* 196-199. *Süzek,* 103-104.
[24] *Hepple,* 50, 54.
[25] *Collins/Ewing/McColgan,* 51.

ve 25 talepte bulunmuştur.[26] Ayrıca son olarak 2015 yılında Türkiye'nin 155 sayılı sözleşemeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi Aplikasyon Komitesinde tartışılmıştır.

42 No'lu İşçinin Tazmini (Meslek Hastalıkları) Sözleşmesi (Revize)

DR 2012 → meslek hastalıklarının tespitindeki eksiklikleri gidermeye yönelik çabalar hakkında bilgi talebi.

45 sayılı Yeraltı İşleri (Kadınlar) Sözleşmesi

ILO tarafından 1935 yılında kabul edilen ve Türkiye tarafından 1937'de onaylanan 45 sayılı Sözleşme'nin 2. maddesi kadınların yaşı ne olursa olsun maden ocaklarında yeraltı işlerinde çalıştırılmasını yasaklamaktadır.[27] Uzmanlar Komitesi, 2004 ve 2009 yıllarındaki denetimlerindeki doğrudan taleplerinde Türkiye'nin kadınların yeraltı maden işlerinde çalışmasını yasaklayan 45 Sayılı ILO Sözleşmesinden çekilerek 176 sayılı Madenlerde Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi'ne taraf olmasını önermektedir. Komite, bu taleplerde kadınların madenlerde çalışmasını yasaklayan geçmişteki yaklaşımın artık geçerliliğini yitirdiğini ve günümüzde modern standartların risk değerlendirilmesi ve yönetimin ile cinsiyetlerinden bağımsız olarak madenciler için koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınmasına odaklandığını ifade etmiştir. Komite 2010 yılındaki doğrudan talebinde 176 sayılı Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesinin onaylanması konusunda karar alınması hâlinde bilgilendirmeyi talep etmiştir. Türkiye 23 Mart 2015'te 176 sayılı Sözleşmeye taraf olmuştur. 45 sayılı Sözleşmeye ilişkin denetim, güncel gelişmeleri yansıtması sebebiyle dikkat çekicidir.

77 No'lu Gençlerin Tıbbi Muayenesi (Sanayi) Sözleşmesi

81 No'lu İş Teftişi Sözleşmesi

Teftiş sayısı + müfettiş sayısı + teftişlerin aynı zamanda yol gösterici olması gereği + farklı kuruluşlar arasında koordinasyon + tehlikeli sektörlere öncelik (inşaat + maden) + müfettişlerin mesleki bağımsızlığının nasıl sağlandığına dair somut veri talebi/ücretlerinin benzer seviyedeki kişilerle karşılaştıran bilgi + yargı teftiş işbirliği + kayıtdışılık + altişveren

[26]Türkiye hakkındaki kararların listesine erişmek için bkz. http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:20010:0::NO:::. Söz konusu liste kaynakça kısmında da yer almaktadır.

[27]45 Sayılı Sözleşmenin metni için bkz. (http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377248/lang--tr/index.htm).

Teftişlerde yasaya çalışma izni olmaksızın çalışan işçilerin varlığı tespit edildiğinde işçilere değil işverene yaptırım uygulanmalı, işçiler mağdur olarak ele alınmalı + işçilere gerekli destek ve bilgi sunulmalı

115 sayılı Radyasyondan Korunma Sözleşmesi

Türkiye Radyasyondan Korunma Sözleşmesine 1968 yılında taraf olmuştur. Sözleşme çalışanların radyasyondan korunmasını amaçlamaktadır.[28] Uzmanlar Komitesinin 115 sayılı sözleşmeye ilişkin denetimde dikkat çekici nokta bu denetimlerin Sözleşmenin 2. maddesine uygun olarak mevzuatın bilimsel gelişmeleri takip etmesini sağlamakta rol oynamasıdır. Komitenin 1992 yılındaki doğrudan talebinde mevzuatın Uluslararası Radyolojik Korunma Komitesinin 1990 yılında belirlediği radyasyon doz sınırlarına uyumlu hâle getirilmesi talep edilmiştir. 2000 yılında radyasyon güvenliği alanında çıkarılan üç yönetmelik olumlu karşılanmıştır ve yeni doz limitlerinin sözleşmeye uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Uzmanlar Komitesi 2015 yılındaki doğrudan talebinde ise göz merceği için uygulanacak radyasyon doz limitinin Uluslararası Radyolojik Korunma Komitesinin güncel tavsiyeleri ile uyumlu hâle getirilmesini istemiştir. Uzmanlar Komitesinin talep ve gözlemleri bilimsel gelişmeleri takip etme yönündeki tavsiyeleri yanında, sözleşmenin uygulanmasına ilişkin verileri de talepleri de içermektedir.

119 sayılı Makinelerin Korunma Tertibatı ile Teçhizi Sözleşmesi

119 sayılı Sözleşme ile "münasip bir şekilde muhafaza tertibatı bulunmayan makinaların satışı, kiralanması ve kullanılmasının yasaklanması" amaçlanmaktadır. Türkiye bu sözleşmeye 1967 yılında taraf olmuştur.[29] Mevzuatın sözleşmeye uygunluğu ile ilgili temel sorun kapsama ilişkindir. Sözleşmenin uygulama kapsamında sektörler arasında herhangi bir fark gözetilmemişken (m. 1) 1475 sayılı İş Kanununun kapsam dışında tuttuğu işlerin bulunması (m. 5) ve 1983 yılında çıkarılan Makina Koruyucuları Yönetmeliğinin 2. maddesi uyarınca sadece sanayi ve ticaretten sayılan işyerlerini kapsaması, Sözleşme'ye uygun olmayan bir sonuç yaratmış ve Uzmanlar Komitesi bu duruma 1990, 1993, 1997, 2002 yılındaki gözlemlerinde dikkat çekmiştir. 4857 sayılı İş Kanunu ve yalnızca Kanun kapsamına girecek işyerlerinde uygulanacak olan İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesinden sonra da Sözleşme'nin tüm sektörlerde uygulanmamasına dair sorun varlığını sürdürmüştür ve bu durum Komitenin

[28]Sözleşme metni için bkz. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377274/lang--tr/index.htm.
[29]Sözleşme metni için bkz. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377277/lang--tr/index.htm.

2004 ve 2009 yılındaki gözlemlerinde ifade edilmiştir. Hükümet 2004 yılındaki raporunda 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun ile kapsamın genişlediğini ileri sürmüşse de Komitenin 2010 yılındaki gözleminde de kapsam sorununa vurgu yapılmıştır. Söz konusu sorun ancak 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun yürürlüğe girmesi ve ardından Kanun kapsamındaki tüm işyerlerine uygulanan İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliğinin çıkarılması ile çözülmüş görünmektedir. Bu durum Komitenin 2015 yılındaki doğrudan talebinde de tespit edilmektedir. Türkiye'nin mevzuatını kapsam yönünden, 1967 yılında taraf olduğu bu sözleşmeye uyumlu hale getirmesi 45 yıl almıştır.

Mevzuat Sözleşmenin kapsamıyla uyumlu hâle getirilmiş olmakla beraber uygulamadaki sorunların varlığını sürdürdüğü gözlemlenmektedir. Uzmanlar Komitesi 1990 yılından bu yana olan gözlemlerinde Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin bilgi talep etmiştir. 2015 yılındaki doğrudan talepte ise 2013 yılındaki iş teftiş raporuna göre iş kazalarının en sık görülen ikinci sebebinin makinelerden kaynaklı olduğuna ve bunların bildirilen iş kazalarının yaklaşık %16'sına tekabül ettiğine işaret ederek Sözleşme'nin uygulanmasına ve makinelerden kaynaklı iş kazalarının azaltılmasına yönelik önlemlere dair bilgi talep etmiştir.

123 No'lu Asgari Yaş (Yeraltı İşleri) Sözleşmesi

127 sayılı Azami Ağırlık Sözleşmesi

127 sayılı Azami Ağırlık Sözleşmesi bedenen taşınan yüklerin azami ağırlığını belirlemeye yönelik esasları içermektedir. Türkiye bu sözleşmeye 1974 yılında taraf olmuştur.[30] Uzmanlar Komitesinin bu sözleşmeye ilişkin denetiminde 1990 tarihli gözleminde mevzuatta erkek işçilerin makine yardımı olmaksızın taşıyabileceği azami ağırlığın açıkça düzenlenmediğine dikkat çekilmiştir. 1994 yılındaki gözlemde ise talep edilen düzenlemenin Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğünün ekindeki listeye girdiği görülmektedir. 1999 yılındaki doğrudan talepte, kadınların taşıyabileceği azami ağırlığın ILO önerilerine uygun olarak 15 kilograma indirilmesi önerilmektedir. 4857 sayılı İş Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra çıkarılan Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinin ekindeki liste uyarınca kadınların 25 kilogramdan ağır yük taşıması yasaklanmıştır. 2009 yılındaki gözlemde Komite kadınların taşıyabileceği yük sınırının azaltılması önerisini

[30]Sözleşme metni için bkz. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377281/lang--tr/index.htm.

yinelemektedir. 2010 yılında çıkarılan elle taşıma yönetmeliğinde işçilerin taşıyabileceği azami ağırlıklara ve işverenin işçinin sağlık ve güvenliğine risk oluşturabilecek yükleri belirlerken dikkate alacağı ölçütlere yer verilmemiştir. Komite 2010 yılındaki doğrudan talebinde hükümetten işverenin riskleri değerlendirirken dikkate alması gereken ölçütler konusunda bilgi vermesini talep etmiş, ayrıca kadın ve genç işçilerin taşıyabileceği azami yükün erkek işçilerin taşıyabileceğinden önemli ölçüde az olması gerektiğini hatırlatarak bu kişiler bakımından uygulanacak sınırlara ilişkin bilgi talep etmiştir. 2013 yılında çıkarılan yeni Elle Taşıma Yönetmeliğinde azami sınırlar belirlenmemiş olup, Komitenin 2015 yılındaki doğrudan talebinde olduğu gibi ağırlığı sebebiyle işçinin sağlık ve güvenliğine yönelik risk oluşturacak yüklerin taşınmaması için alınan önlemler hakkında bilgi istenmiştir. Komitenin talebi, kadın ve genç işçiler yönünden eleştirileri, hükümet tarafından çocuk ve genç işçiler yönünden taşınabilecek azami yükün 10 kilogram olduğu yöndeki düzenleme ile yanıtlanmışsa da kadın işçiler bakımından cevap verilmemiştir. Komite, kadın işçilerin taşıyacağı yükün erkek işçilerinkinden önemli ölçüde az olması gerektiği yönündeki sınırlamaya uymak için alınan önlemler hakkında bilgi verilmesini talep etmiştir.

138 No'lu Asgari Yaş Sözleşmesi

Özellikle tarımda çocuk işçiliğinin sona erdirilmesi

Özellikle 15 yaş altı çalışan çocuklar hk. istatistikler

TÜİK 2012 verisi 6-12 yaş arası %2,5 çalışıyor (yeni data yok 2017)

Sanatsal faaliyetlerde iyileşme var → izlenmesi gerek

152 No'lu Liman İşlerinde Sağlık ve Güvenliğe İlişkin Sözleşme

155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme

Türkiye 155 sayılı Sözleşme'ye 2004 yılında taraf olmuştur.[31] 6331 sayılı yasanın çıkarılmasından önceki dönemde 155 sayılı Sözleşme'ye ilişkin denetimde dikkat çeken hususlardan ilki Sözleşme'nin getirdiği korumanın bütün ekonomik faaliyet alanlarına uygulanmaması, bir başka ifadeyle Sözleşme kapsamı ile 4857 sayılı yasa kapsamında getirilen iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin korumanın kapsamının örtüşmemesidir. 4857 sayılı İş Kanunu m. 80 uyarınca iş sağlığı ve güvenliği kurulları en az elli işçi çalıştıran

[31]Sözleşme metni için bkz. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377299/lang--tr/index.htm.

işyerlerinde kurulacağından daha az sayıda işçi çalışan işyerlerinde iletişimin ve işbirliğinin nasıl sağlandığı konusunda da hükümetten bilgi istenmiştir. Ayrıca çalışmaktan kaçınma hakkının kullanılmasının Sözleşme'de yer alan koşullara göre daha ağır koşullara bağlanması da eleştiri konusu olmuştur. Yasanın 81. maddesinde ilk yardıma ilişkin hususlar işyeri hekiminin görevlendirilmesi ile ilişkili olarak düzenlendiği ve işyeri hekimlerinin görevlendirilmesi devamlı olarak elliden fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde zorunlu olduğu için ilk yardım konusunun elliden az çalışanı olan işyerlerinde nasıl düzenlendiği konusunda da hükümetten bilgi istenmiştir. Bunlar haricinde Sözleşme'nin diğer hükümlerinin hayata nasıl geçirildiği konusunda da bilgi istenmiştir. Komite 2010 yılındaki gözlemlerinde hazırlıkları süren yeni iş sağlığı ve güvenliği düzenlemelerine ilişkin önerilerde bulunmuştur.

6331 sayılı yasanın çıkarılmasından sonra ise Komite 2014 ve 2015 yıllarında 155 sayılı Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin birer doğrudan talep ve birer gözlem yayımlamıştır. Ayrıca 2015 yılında gerçekleştirilen 104. Uluslararası Çalışma Konferansında, 155 sayılı Sözleşmenin Türkiye tarafından uygulanması Aplikasyon Komitesinde tartışılmıştır. Komite, Türkiye'nin 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununu özellikle kapsam ve işçilerin yakın ve ciddi tehlike hâlinde çalışmaktan kaçınma hakkının kullanılması bakımından, 155 sayılı ILO Sözleşmesiyle uyumlu hâle getirmesini, iş güvenliğini geliştirmeyi amaçlayan ulusal eylem planını ve bu çerçevede alınan önlemlerin etkililiğinin değerlendirmesini, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kayıt ve izleme sistemlerini geliştirmesini, iş teftişlerinin sayısını artırmasını, yasa ve yönetmeliklere aykırılık hâlinde özellikle alt işverenler bakımından caydırıcı yaptırımlar uygulamasını, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin barışçıl ve hukuka uygun sendika faaliyetlerine müdahale etmekten kaçınmasını, tüm sosyal taraflarla gerçek bir diyalog kurmasını talep etmiştir.[32]

Uzmanlar Komitesinin değerlendirmeleri Aplikasyon Komitesininkine göre daha ayrıntılıdır ve bu nedenle bu değerlendirmeler de ele alınacaktır. Uzmanlar Komitesi 2015 yılındaki doğrudan değerlendirmesinde çalışanların katılımının sağlanması yönünden 6331 sayılı yasanın iş sağlığı ve güvenliği kurullarına ilişkin 22. maddesindeki düzenlemenin (kurulların elli ve daha fazla çalışanın bulunduğu ve altı aydan fazla süren sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde kurulması) aksine işçilerin işverenle iş sağlığı ve güvenliği alanında işbirliği yapması için sözleşmede herhangi bir sınırlama getirilmediğine işaret ederek

[32]International Labour Conference 14 (Rev.) Provisional Record 104th Session Information and reports on the application of Conventions and Recommendations Report of the Committee on the Application of Standards Part II, 133. (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_375764.pdf).

yasadaki koşulları sağlamayan işyerlerinde işbirliğinin nasıl sağlandığına dair bilgi istemiştir. Sözleşme'nin 19. maddesinin e bendi uyarınca işçilerin "işleri ile ilgili iş sağlığı ve güvenliğinin bütün safhalarında incelemelere katılmasının ve bu konularda işverence onlara danışılmasının sağlanması, bu amaçla karşılıklı anlaşma halinde işletme dışından teknik danışmanlar getirebilmeleri" hükmünün nasıl hayata geçirildiğine ilişkin olarak da bilgi talep edilmiştir.

Uzmanlar Komitesi 2015 yılında yayımladığı gözlemlerinde 6331 sayılı yasaya ve uygulamaya ilişkin pek çok değerlendirmede bulunmuştur. Sözleşmenin kapsamı yönünden yapılan değerlendirmede Komite, sözleşmenin bütün ekonomik faaliyet alanlarına ve her türlü işçiye uygulanacağını hatırlatarak devletlerin yalnızca ilk raporlarında sözleşme kapsamı dışında tutacağı faaliyet alanlarını ve işçileri belirleyebileceğini ifade etmiştir. 6331 sayılı yasanın kapsamı dışında kalan kişilere uygulanacak yönetmelikler ve bu kişilerin sözleşmeden nasıl yararlanacağı konusunda hükümetten bilgi talep edilmiştir. Buradaki eleştirilerin 6331 sayılı yasa öncesindeki döneme göre azalmış olduğu görülmektedir.

Komitenin tavsiyede bulunduğu konulardan bir kısmı ise devlet ve sosyal taraflar arasındaki diyalogun sağlanmasına ilişkindir. Hem konfederasyonların hem de hükümetin Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyinin işleyişinde bakımından dile getirdiği sıkıntılara işaret eden Komite, hükümeti üçlü sosyal diyalogu güçlendirecek adımları atmaya teşvik etmektedir. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemelerin yapılması ve politikaların belirlenmesi yönünden de hükümetin işçi ve işverenleri temsil eden kuruluşların görüşlerinin gerçekten alınmasını sağlamasını talep etmektedir. Komite, hükümetten sosyal taraflara danışılarak ülkedeki iş sağlığı ve güvenliği durumunun değerlendirilmesi ve özellikle yüksek risk barındıran sektörlerdeki sorunları belirlemek ve bu bunları gidermek için etkili yöntemler geliştirmek için atılan adımlar hakkında bilgi talep etmiştir. Ayrıca, özellikle maden, inşaat ve metal sektörlerindeki iş kazası ve meslek hastalıklarının sebeplerini belirlemeyi ve bunları çözmeye ve alt işveren işçilerinin ve enformel sektörde çalışanlara yönelik korumayı genişletmeye yönelik planları içeren 2014-2018 Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi ve Eylem Planının kopyasının sağlanmasını talep etmektedir.

Komite, iş güvenliği uzmanları ve işyeri hekimlerinin görevlendirilmesinin, işverenin işyerinin güvenlikli olmasını ve sağlığa yönelik tehdit oluşturmamasını sağlama yükümlülüğünün yerine geçmeyeceğini vurgulamıştır. Komiteye göre 6645 sayılı yasa ile İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda yapılan değişiklikler de iş güvenliği uzmanı ve işyeri

hekimleri ile işveren arasındaki yükümlülüklerin dağılımını değiştirmemiştir; çalışma koşullarının ve çalışma ortamının değerlendirilmesi ve olası risklerin saptanmasındaki sorumluluk iş güvenliği uzmanları ve iş uzmanları ve işyeri hekimleri üzerinde bırakıldığı ve işverenler bakımından bir yaptırım öngörülmediği için işverenlerin harekete geçmemeleri durumunda sorumlu tutulmadıkları izlenimi uyanmaktadır. Komite iş güvenliği uzmanları, işyeri hekimleri veya diğer teknik personelin işverene iş sağlığı ve güvenliği konularında yardımcı olmak üzere görevlendirilmesinin işverenin güvenli ve sağlık açısından risk oluşturmayan bir çalışma ortamı sağlama yükümlülüğünü kısıtlayamayacağını veya ortadan kaldıramayacağını hatırlatarak hükümetin sosyal taraflarla birlikte işverenler ile iş güvenliği uzmanları ve işyeri hekimlerinin işyerinde güvenliği sağlama yolundaki görev ve sorumluluklarını, bu konudaki birincil sorumlunun işveren olduğunu doğrulayacak bir bakış açısıyla yeniden düzenlemesini talep etmiştir.

Komite, işçiler, işçi temsilcilerinin korunmasının ulusal politikaya eklenmesi gereken temel hususlardan biri olduğunu hatırlatarak, hükümetin Konferans Komitesinin vardığı sonuçlardaki sorunları gidermek için aldığı önlemler hakkında bilgi istemiştir.

Uzmanlar Komitesi, yasa ve yönetmeliklerin teftişler ve yaptırımlar yoluyla uygulanması bakımından Aplikasyon Komitesinin talepleri konusunda hükümet tarafından bilgi verilemediğine işaret ederek bu taleplerin karşılanması için alınan önlemleri, sektörlere göre ayrıştırılmış teftiş istatistiklerinin, teftişler sonucunda alınan düzeltici önlemlerin veya uygulanan yaptırımların ve alt işverenler yönünden yapılan denetim faaliyetlerinin ve uygulanan yaptırımların bildirilmesini talep etmiştir. Ayrıca hükümetin verdiği bilgilere göre, iş teftiş personelinin 62 maden müfettişi, jeoloji alanında uzman 5 müfettiş ve diğer alanlarda uzman 481 müfettişten oluştuğuna ve işçi kuruluşlarının bu sayıların artırılması gerektiği yönündeki görüşlerine işaret eden Komite hükümetin bu konudaki görüşlerini talep etmektedir.

Komite iş kazaları ve meslek hastalıklarının bildirilmesi ve istatistiklerinin tutulması yönünden bir önceki raporda, iş kazalarının alt işveren uygulamaları ve diğer sebeplerle gerçek sayılardan az bildirildiği ve meslek hastalıklarının tanımı, kaydının tutulması ve bildirimi hakkındaki sorunları tespit etmiştir. İşçi kuruluşları söz konusu sorunların giderilmediği yönündeki kaygılarını dile getirmiştir. Komite, hükümetin Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesinde almayı öngördüğü önlemlerin uygulanması hakkında ayrıntılı bilgi talep etmiştir. Ayrıca alt işveren ilişkisi açısından özel önlemler varsa bunların da bildirilmesi talep edilmektedir.

Komitenin, çalışmaktan kaçınma hakkının kullanılmasının işverenin veya iş güvenliği kurulunun onayına bağlı olması yönündeki eleştirileri de sürmektedir. Hükümet, Sözleşme'nin 13. maddesi ve 19. maddesinin f bendinin tam olarak hayata geçirilebilmesi için yasada değişiklik yapmaya yönelik hızlı adımlar atmaya davet edilmektedir. Sözleşme'nin 13. maddesine göre *"Sağlığı ve hayatı için ciddi ve yakında vaki olmasından korktuğu tehlike nedeniyle, haklı bir gerekçeyle, işinden uzaklaşan bir işçi, işinden uzaklaşması nedeniyle olabilecek uygunsuz sonuçlara karşı ulusal koşullar ve uygulama uygun bir şekilde korunacaktır."* 19. maddenin f bendine göre ise *"Bir işçi, hayatı ve sağlığı için ciddi bir tehlike oluşturduğuna ve yakında vaki bulacağına haklı gerekçelerle inandığı herhangi bir durumu, derhal bir üstüne rapor eder; ve işveren bu durumun giderilmesi için gerekli önlemi alıncaya kadar yaşam ve sağlık için ciddi tehlike oluşturmaya devam eden çalışma alanına işçilerin dönmesini isteyemez."* 6331 sayılı yasanın 13. maddesinin bu hükümlerle uyumlu olmadığı açıktır. Bu durumda yasa değişikliği yapılana dek, bir işçinin Sözleşme'de yer alan koşullara uygun olarak ancak yasanın 13. maddesindeki kurul veya işveren kararı olmaksızın çalışmaktan kaçınma hakkını kullanan işçiye disiplin yaptırımı uygulanması veya sözleşmesinin feshedilmesi durumunda mahkemeler, Anayasa m. 90/son gereği 155 sayılı Sözleşme hükümleri esas alınarak karar verilmelidir.

Komite ayrıca 6331 sayılı yasanın 22. maddesinin 2. fıkrası gereği asıl işveren – alt işveren ilişkisinde iş sağlığı ve güvenliği kurullarının işbirliğinin sağlanmasının veya ortak kurul kurulmasının ilişkinin 6 aydan uzun sürmesine bağlanmasını eleştirerek Sözleşmenin 17. maddesinde birden fazla işverenin aynı alanda faaliyette bulunması durumunda aralarında işbirliğinin sağlanmasının herhangi bir süre sınırlamasına tâbi tutulmadığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Hükümetten işverenlerin işbirliğinde bulunması için bu tür bir süre sınırlamasına tâbi tutulmaması için gereken önlemleri alması ve bu konuda ve uygulama hakkında bilgi sağlaması talep edilmiştir.

Meslek hastalıkları istatistikleri

Kanunun tam olarak yürürlüğe girmesinin ertelenmesi

Sözleşmenin tüm çalışanları kapsaması için alınan önlemler

Ulusal Politika belgesi 3 ne iş görüyor

Madendeki önlemlerin ertelenmesi

Teftişlerin artırılması + caydırıcı yaptırımlar

İSGK m. 13'teki tehlikeli bölgeyi terk etme hakkının kapsamını (kendi bilgisine göre) açıklığa kavuşturan bir şey var mı??

161 sayılı Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme

Türkiye 161 sayılı Sözleşme'ye 2004 yılında taraf olmuştur.[33] 161 sayılı Sözleşmeye ilişkin denetimde Uzmanlar Komitesi 6331 sayılı yasanın çıkmasından önceki doğrudan talep ve gözlemlerinde Sözleşme'nin uygulanmasını sağlayan yönetmeliklerin (Danıştay'ın iptal kararları sebebiyle) ortadan kalkmasından sonraki yeni durum hakkında bilgi istemiş (2008 yılı doğrudan talep) ve yeni düzenlemelerin kabul edilmesine ilişkin dileklerini dile getirerek kabul edilecek yeni düzenlemeler hakkında bilgi talep etmiştir (2010 yılı gözlem). Uzmanlar Komitesi 2010 yılındaki gözlemlerinde aynı zamanda KESK'in kamu görevlilerinin sözleşmede sağlanan güvencelerden yararlanmadığı yönündeki gözlemlerine işaret ederek hazırlanmakta olan yeni yasada sözleşme hükümlerine ve özellikle 3. maddenin iş sağlığı hizmetlerinin kamu kesimi çalışanlarını da kapsayacak şekilde sağlanması gerektiği yönündeki 1. fıkrasına etkinlik kazandıracak düzenlemeler içermesini umduğunu ifade etmiştir. KESK ve Türk-İş'in yasa hazırlıklarında sosyal tarafların görüşlerinin alınmadığı yönündeki görüşleri bakımından ise sözleşmenin 4. maddesi uyarınca sözleşme hükümlerinin yürürlüğe konulması için yapılacak düzenlemelerde en fazla temsil yetkisine sahip işçi ve işveren kuruluşlarına danışılması gerektiğini ifade etmiştir. Sözleşmenin uygulanması yönünden ise Türk-İş'in iş kazalarının çoğunluğunun 50'den az çalışanı olan işyerlerinde meydana geldiği, Sözleşme'nin 14 ve 15. maddelerinin hayata geçmediği yönündeki görüşlerine de yanıt verilerek bilgi verilmesi talep edilmiştir.

6331 sayılı yasanın çıkmasından sonra ise Uzmanlar Komitesi 2014 yılında bir gözlem ve bir de doğrudan talepte bulunmuştur. Komitenin gözlemlerinde ulusal iş sağlığı ve güvenliği politikaları kapsamında iş sağlığı hizmetlerine ilişkin politikaların belirlenmesi, uygulanması ve periyodik olarak gözden geçirilmesi, Sözleşme hükümlerine etkinlik sağlanması için belirlenen tedbirler ve sosyal taraflara danışılması konusunda bilgi istemiştir. Mevzuatta ve uygulamada iş sağlığı hizmetlerinin çeşitli faaliyet kollarında hangi ölçüde hayata geçirildiğine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmesi talep edilmiştir. KESK'in yasa kapsamında iş güvenliği uzmanlarına yetki verilmediği halde çalışanların uğradığı iş kazalarından sorumlu tutuldukları yönündeki görüşü bakımından, Hükümetin raporunda iş güvenliği uzmanlarının fonksiyonlarının açık olmadığı değerlendirmesinde bulunarak İş

[33]Sözleşme metni için bkz. http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377304/lang--tr/index.htm.

Sağlığı Hizmetleri Tavsiye Kararındaki ilkelere işaret etmiştir. TİSK'in iş güvenliği uzmanları ve işyeri hekimi görevlendirme yükümlülüğünün küçük ve orta ölçekli işletmelere ağır bir yük getirdiğine ilişkin değerlendirmelerine de gözlemde yer verilmiştir. Komite, sosyal tarafların ve hükümetin maden işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin iyileştirilmesine ilişkin yol haritasında da iş güvenliği uzmanlarının rolünün açıklığa kavuşturulması üzerinde anlaştığına[34] işaret ederek, bunun sosyal tarafların görüşlerinin dikkate alınarak yapılması gerektiğini belirtmiştir.[35]

2014 yılındaki doğrudan talepte ise işveren, çalışanlar ve çalışan temsilcileri arasındaki işbirliğinin sağlanması yönünden 6331 sayılı yasanın 18. maddesinin nasıl hayata geçirildiği yönünde bilgi talep edilmiştir. Komite, Sözleşme'nin 9. maddesi uyarınca iş sağlığı hizmetlerinin çok disiplinli olması gerektiğine ve 171 sayılı tavsiye kararı uyarınca uzmanlaşmış ve deneyimli teknik personelin görevlendirilmesi gerektiğine işaret ederek bu kuralların nasıl hayata geçirildiğine ilişkin bilgi istemiştir. Ayrıca iş sağlığı hizmetlerini gören görevlilerin vasıflarını belirleyen yönetmeliğin çevirisi de talep edilmiştir. İş sağlığı hizmetlerinin çalışanlar açısından ücretsiz olmasına ilişkin kural ile iş sağlığı hizmetlerini sunanlara gerekli bilgilerin verilmesine ilişkin kuralların (Sözleşme m. 14-15)[36] nasıl hayata geçirildiğine dair de bilgi istenmiştir.

İş sağlığı hizmetlerini gerçekleştiren görevlilerin mesleki bağımsızlığının nasıl sağlandığı konusunda Hükümetin herhangi bir bilgi sağlamadığına işaret edilerek bu konuda bilgi talep edilmiştir. Komite'nin bu doğrudan talepte bulunduğu 2014 yılında, 6645 sayılı yasa ile getirilen değişikliklerin henüz yapılmamış olduğunda dikkat çekmek gerekmektedir. Söz konusu değişikliklerden önce, 6331 sayılı yasanın 8. maddesinin 2. fıkrasına göre işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları; görevlendirildikleri işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken tedbirleri işverene yazılı olarak bildirmeleri ancak bildirilen hususlardan hayati tehlike arz edenlerin işveren tarafından yerine getirilmemesi hâlinde, bu hususu Bakanlığın yetkili birimine bildirme yükümlülüğü düzenlenmişti. Öğretide işverenin veya hizmet aldığı ortak sağlık ve güvenlik birimlerinin

[34]Söz konusu anlaşma hakkında bkz. http://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_380786/lang--tr/index.htm.
[35]*Akın,* İş Kazaları, 53, Yazar, 6331 sayılı yasanın önleyicilik vasfının bulunduğu; ancak bir iş kazası veya meslek hastalığı ortaya çıktığında hukuki veya cezai yönden sorumlu olan kişinin tespitinde yasanın yeterli olmadığını, sorumluların BK veya CK uyarınca tespit edileceğini ifade etmektedir.
[36]"Madde 14: İşveren ve işçiler, çalışma ortamında bulunan ve işçilerin sağlığını etkilediği bilinen ve etkileyebileceğinden şüphe edilen etkenler hakkında iş sağlığı hizmetlerini verenleri haberdar edeceklerdir. Madde 15: Sağlık sorunları ve bu nedenle işe gelememe ile işyerinde var olabilecek sağlık tehlikeleri arasında herhangi bir ilişkinin olup olmadığının tespiti için, işçilerin sağlık sorunları ve bu nedenle işe gelememe durumları hakkında iş sağlığı hizmetlerine bilgi verilecektir. İşveren, İş sağlığı hizmeti veren personele işe gelememe nedenlerini incelemesi talebinde bulunamaz."

işçisi olan bu kişilerin yasada sözü edilen bildirimlerde bulunabilmeleri veya durdurma talebiyle işverene başvurabilmeleri mesleki bağımsızlıklarının ve iş güvencelerinin varlığıyla yakından ilgili olduğuna işaret edilmekte[37] ve iş güvenliği uzmanları ve işyeri hekimlerine herhangi bir özel güvence getirilmemesi ve feshe karşı gereğince korunmaması eleştiri konusu olmaktaydı.[38] 6645 sayılı yasa ile iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekiminin işverene bildirdiği eksiklik ve aksaklıkların acil durdurmayı gerektirmesi, acil ve hayati tehlike arz etmesi, meslek hastalığına sebep olabilecek ortamların bulunmasına rağmen işveren tarafından gerekli tedbirlerin alınmaması hâlinde, durumun işyeri hekimi Bakanlığın yetkili birimine, varsa yetkili sendika temsilcisine, yoksa çalışan temsilcisine bildirileceği düzenlemesi getirilmiştir. Bildirim yapılmaması iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimlerinin belgelerinin askıya alınması yaptırımına bağlanmış, bildirim sebebiyle iş sözleşmelerine son verilmesi hâlinde bir yıllık sözleşme ücreti tutarından az olmamak üzere tazminata hak kazanacakları yaptırımına bağlanmıştır. Öğretide bir görüşe göre burada işyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanının bildirimde bulunması sebebiyle iş sözleşmesinin feshedilmesinde uygulanacak bir yıllık tazminat yaptırımı bu kişilerin işyerinde tespit ettikleri eksiklik ve aksaklıkları işverene bildirmeleri sebebiyle sözleşmelerinin feshinde de uygulama bulur. Bu yorum, hem iş güvenliğinin sağlanmasının hem de iş güvenliği uzmanlarının ve işyeri hekimlerinin feshe karşı korunması amacının bir gereğidir. Madde gerekçesindeki *"görevlerini yapmaları nedeniyle sözleşmesi sonlandırılan veya hak kaybına uğratılanlara … tazminat hükmedileceği"* şeklindeki ifade de bu görüşü desteklemek için kullanılmıştır.[39] 161 sayılı ILO Sözleşmesi m. 10 uyarınca iş güvenliği profesyonellerinin mesleki bağımsızlıklarının sağlanması gereğinin de bu görüşü destekleyebileceği kanaatindeyiz.

Uzmanların mesleki bağımsızlıkları

Uzmanların nitelikleri

182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi

İnsan kaçakçılığı + güvenlik güçlerinden suç ortakları

Tarımda çocuk işçiliği → fındık hasadı projesi

Mobilya üretimi (Ankara, Bursa, İzmir) →2010'da uyarı 2014'te bittiğini söylüyor hükümet. Türk-İş devam ettiğini söylüyor.

[37] *Süzek,* B. 9, 892. *Arıcı,* 118. *Caniklioğlu,* 51.
[38] *Süzek,* B. 9, 893. *Baycık,* 128. *Ocak*, 156.
[39] *Süzek,* 938.

**2013-2016 döneminde mevsimlik tarım işçilerine yönelik denetim olmadığını söylüyor hükümet. (obv 2017)

Sokakta çalışma

Denizciler

III. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi

1. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin yaptığı denetim

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi de devletlere iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik bir yükümlülük getirmektedir. Sözleşmenin adil ve uygun bir işte çalışma başlıklı 7. maddesi uyarınca *"Bu Sözleşmeye Taraf Devletler herkese adil ve elverişli şartlarda çalışma hakkı tanır."* Hükmün b bendi uyarınca devletler güvenli ve sağlıklı çalışma şartlarını güvence altına almakla yükümlüdür.

Sözleşmenin periyodik raporların incelenmesine dayanan bir denetim mekanizması bulunmaktadır. Periyodik raporlar BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından incelenmektedir. Devletlerin sözleşmeye taraf olmalarından sonra bir ilk rapor sunması, daha sonra da, beş yılda bir düzenli olarak rapor sunmaları gerekmektedir. Bu denetim Komite ile taraf devlet arasında bir diyaloga dayanır. Taraf devletin Komite'nin sorularını yanıtladığı ve raporun tartışıldığı sözlü bir oturumun ardından rapora dair sonuç gözlemleri açıklanır.[40] Komite'nin raporlamaya ilişkin 1 Numaralı Genel Yorumunda, raporlamanın amaçları açıklanmıştır. Buna göre sunulan ilk raporda devletin ilgili mevzuatının ve uygulamasının kapsamlı bir biçimde açıklanması gerekmektedir. Raporlamanın amaçları ise, üye devletin Sözleşme'deki her bir hakkın gerçek durumunu düzenli bir biçimde izlemesi ve böylece haklardan tüm bireylerin yararlanıp yararlanmadığının farkında olması; mevcut durumun detaylı bir biçimde gözden geçirilmesiyle açıkça belirenmiş ve dikkatle tanımlanmış politikaların geliştirilmesine temel oluşturması; Sözleşme'de yer alan haklara ilişkin hükümet politikalarının kamuoyunun incelemesine açılmasının kolaylaştırılması ve toplumun çeşitli kesimlerinin ilgili politikaların oluşturulması, izlenmesi ve gözden geçirilmesine katılımının teşvik edilmesi; Sözleşme'de yer alan hakların gerçekleştirilmesindeki ilerlemenin üye devlet ve

[40] *Algan,* 183.

Komite tarafından değerlendirilebilmesi, devletin, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tamamını zaman içerisinde gerçekleştirme çabalarındaki sorunlar ve eksikliklere ilişkin daha iyi bir anlayış sağlaması; devletler arasında bilgi alışverişinin kolaylaştırılması ve devletlerin karşılaştığı ortak sorunların kavranması ve hakların gerçekleştirilebilmesi için alınabilecek önlemlerin daha iyi takdir edilebilmesi olarak özetlenebilir.[41]

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin denetiminde önemli bir nokta denetim yapılırken alternatif kaynaklardan da bilgi alınmasıdır. Komite, ILO, Dünya Sağlık Örgütü, UNICEF, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği gibi kurumlardan sağladığı bilgileri de değerlendirmelerinde dikkate almaktadır. Ayrıca ilgili devletteki sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmakta, bu kuruluşlardan yazılı bildirimler veya sözlü oturumlar yoluyla bilgi almaktadır.[42] Sendikaların ve diğer sivil toplum kuruluşlarının iş sağlığı ve güvenliği Komite'nin sunduğu bu imkândan yararlanarak denetim sürecine katkı sağlaması faydalı olabilecektir.

Komite ayrıca raporlar yoluyla denetim faaliyetinin dışında Sözleşme'de yer alan haklara ilişkin genel yorumlar yayımlamaktadır. Genel yorumlar, Sözleşme hükümlerinin içeriğinin açıklığa kavuşturulmasını ve devletlerin raporlama yükümlülüklerinin gereğince yerine getirilmesini kolaylaştırmayı sağlamaktadır. Bu genel yorumlar hukuken bağlayıcı olmamakla beraber devletlerce dikkate alınması gereken geçeli yorumlar olarak nitelendirilmektedir.[43] Böylece genel yorumlar Komite'nin insan haklarının geliştirilmesi işlevinin etkili araçları olmuştur.[44] Komite'nin, adil ve uygun bir işte çalışma başlıklı 7. maddesine ilişkin genel yorumundaki iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin belirlemeler de yer almaktadır; bunlar aşağıda ayrıca ele alınmaktadır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'ne bireysel başvuru yapılması da mümkündür. Bireysel başvuru yolunu açan ihtiyari protokol 2008 yılında BM Genel Kurulunda kabul edilmiştir.[45] Gerekli onay şartının sağlanmasıyla 5 Mayıs 2013'te bireysel başvuruya imkân veren protokol yürürlüğe girmiştir.[46] Komite'ye başvuruda bulunulabilmesi için iç hukuk yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir (Protokol m. 3/1). Komite başvuruları incelerken raporlara ilişkin denetimde olduğu gibi uluslararası kuruluşlardan ve sivil toplum örgütlerinden bilgi alabilmektedir (m. 8/3). İncelemenin

[41]CESCR General comment No. 1: Reporting by States parties (http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCESCR%2fGEC%2f4756&Lang=en).
[42]*Algan,* 185.
[43]*Algan,* 187.
[44]*Halatçı Ulusoy,* Sosyal Hakların Korunması, 253.
[45]*Halatçı Ulusoy,* Sosyal Hakların Korunması, 256.
[46]*Halatçı Ulusoy,* 80.

sonunda Komite, başvuruya ilişkin görüş ve tavsiyelerini ilgili devlete bildirir, devletin altı ay içerisinde aldığı önlemlerle ilgili bilgi vermesi gerekmektedir. Komite devleti, ileride sunacağı denetim raporlarında önlemler hakkında daha fazla bilgi vermeye davet edebilir (m. 9). Dolayısıyla Komite, başvurularda ihlal bulması hâlinde devletlere yaptırım uygulama imkânına sahip değildir. Komitenin ihlal bulduğu bireysel başvurular içerisinde Sözleşme'nin 7. maddesinin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin b bendine dair bir karara rastlanmamıştır; bu nedenle Komite içtihadına yer vermek mümkün olmamıştır. Son olarak Türkiye'nin bireysel başvuru mekanizmasını getiren protokole taraf olmadığı eklenmelidir.

2. Türkiye hakkında yapılan denetimde iş sağlığı ve güvenliği konuları

Türkiye, Komite'ye ilk raporunu 2009 yılında sunmuştur. Dokuz sivil toplum kuruluşu Komite'ye bu raporlama döneminde bilgi sunmuştur; bunların arasında işçi ve işveren kuruluşlarının olmadığına işaret edilmelidir. Türkiye'nin raporunda iş sağlığı ve güvenliği başlığı altında bu konunun İş Kanunu'nda düzenlendiği ancak, mevzuatın kanun kapsamı dışında kalan işlere de genişletilmesine ilişkin çalışmalar yürütüldüğü ifade edilmiş ve iş sağlığı ve güvenliği yönetmelikleri sıralanmıştır. İş sağlığı ve güvenliği alanındaki temel yetkili kuruluşun ÇSGB bünyesindeki İSGÜM olduğu belirtilmiştir. Genel ifadelerle Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği alanındaki hedefleri ile yürüttüğü projelerin adları belirtilmiştir. İş kazası ve meslek hastalıları istatistiklerine de raporda yer verilmiştir. Burada dikkat çekici nokta 2009 yılında sunulan raporda yalnızca 1999-2003 yıllarına ait istatistiklerin sunulmuş olması ve iş kazalarının sayısı, meslek hastalıklarının sayısı, yüz bin çalışan başına ölümlü iş kazalarının oranı ve iş kazaları ve meslek hastalıkları sebebiyle kaybedilen iş günü olmak üzere sadece dört kalem verinin sunulmuş olmasıdır.[47] Bu verilerin kapsamlı ve güncel bir değerlendirmeye imkân sağlamadığı açıktır.

Komite Türkiye'nin ilk raporu üzerine 2011 yılında yaptığı değerlendirmede iş sağlığı ve güvenliği konusunda bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak bir sonraki periyodik rapora, incelenen raporda listelenen iş sağlığı ve güvenliği yönetmeliklerinin uygulanmasının etkilerine dair bilgi istenmiştir. Verilecek bilgilere iş teftişi sırasında

[47]CESCR, Initial reports submitted by States parties under articles 16 and 17 of the Covenant – Turkey, E/C.12/TUR/1, (http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fTUR%2f1&Lang=en).

bildirilen mevzuata aykırılıklara ilişkin verilerin de dâhil edilmesi gerekmektedir.[48]Türkiye'nin ikinci raporunu 30 Haziran 2016'da sunması gerekmektedir.[49]

IV. Avrupa Sosyal Şartı

1. Avrupa Sosyal Şartı'nın denetim mekanizması

Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 3. maddeleri güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları hakkını güvence altına almaktadır. Şartın denetim mekanizması periyodik olarak verilen raporlara ve toplu şikâyet sistemine dayanmaktadır. Sözleşmeye taraf devletlerin hem onayladıkları hükümlere hem de onaylamadıkları hükümlere ilişkin rapor vermesi gerekmektedir. Avrupa Sosyal Şartı'nın çekirdek hükümleri olarak nitelendirilen dokuz maddesi için iki yılda bir raporlama yapılması bunlar dışındaki maddeleri için ise dört yılda bir rapor sunulması gerekmektedir.[50] İnceleme konusuna ilişkin olan sağlıklı ve güvenli çalışma koşullarına başlıklı 3. madde çekirdek maddelerden değildir. Raporlar, Şart'ın 25. maddesinde Bağımsız Uzmanlar Komitesi olarak geçen Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne sunulur. ASHK'nin kabul ettiği kararlar ise Hükümet Komitesine sunulur. Komite ise taraf devletlerin temsilcilerinden oluşur ve uluslararası işçi ve işveren örgütleri de toplantılara katılarak istişari bir rol oynar. Hükümet Komitesi devletlere yönelik tavsiye kararları alacak olursa bunlar Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine gönderilir.[51] Bakanlar Komitesi ise gelen metni dikkate alarak kararını açıklar, gerekli hâllerde devletlerin hukuklarını Sosyal Şart ile uyumlu hâle getirmesini öneren tavsiyelerde bulunur.[52]

Avrupa Sosyal Şartı'nın bir diğer denetim mekanizması olan kolektif şikâyet mekanizmasını getiren ihtiyari protokole Türkiye taraf değildir. Ancak, bu konuda kısaca bilgi vermek uygun olacaktır. Toplu şikâyette bulunabilecek örgütler, Hükümet Komitesi çalışmalarına katılan uluslararası işçi ve işveren kuruluşları, Avrupa Konseyi'nde danışmanlık etmesi amacıyla Hükümet Komitesi tarafından belirlenen listede yer alan

---

[48]CESCR Concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights – Turkey, 46th session, Geneva, 2-20 May 2011, E/C.12/TUR/CO/1 (http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E/C.12/TUR/CO/1&Lang=En).

[49]http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx adresinden raporlamaya ilişkin bilgilere ulaşılabilmektedir.

[50]*De Schutter,* 14. Şartın Bölüm III m. A-1-b hükmü uyarınca söz konusu çekirdek haklar çalışma hakkı (m. 1), örgütlenme hakkı (m. 5), toplu pazarlık (m. 6), çocukların ve gençlerin korunması hakkı (m. 7), sosyal güvenlik hakkı (m. 12), sosyal ve tıbbi yardım hakkı (m. 13), ailenin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı (m. 16), çalışan göçmenlerin ve ailelerinin korunma ve yardım hakkı (m. 19) ve istihdam ve meslek konularında cinsiyete dayalı ayrım yapılmaksızın fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkıdır (m. 20).

[51]*De Schutter,* 13.

[52]*Algan,* 200.

uluslararası hükümetdışı kuruluşlar ve şikâyet edilen devletten gelen işçi ve işveren kuruluşlarıdır (Protokol m. 1). Ayrıca devletler şikâyet konusu alanda temsil yeterliliği bulunan diğer ulusal sivil toplum kuruluşlarının da aleyhinde şikâyette bulunmasını kabul ettiklerini ilan edebilecektir (Protokol m. 2).[53] Toplu şikâyet mekanizmasında bireysel hak ihlallerine karşı başvurulamaz; devlet mevzuat veya uygulamalarının Şart hükümlerine aykırı olması sebebiyle başvuru yapılabilir.[54] Başvurular öncelikle kabul edilebilirlik yönünden incelenir; esasa geçildiğinde ise Komite, hem devletten hem de sosyal taraflardan gerekli bilgileri alır. Şart'ın ihlal edildiği sonucuna varılacak olursa bu yöndeki rapor Bakanlar Komitesi'ne sunulur. Bakanlar Komitesi ise süreci kapatan bir karar verebilir veya ilgili devlete yönelik tavsiye kararı yayımlayabilir.[55]

Toplu şikâyet mekanizmasının uygulama ve mevzuattaki genel eksikliklere ilişkin olması, mekanizmanın önleyici bir rol oynayabilmesini de sağlamaktadır. Komitenin yaptığı değerlendirmeler, devletlerin gerekli adımları atmasına yardımcı olabilir. Böylece Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılacak bireysel başvuruların önüne geçilebilir. Komite, şikâyette ele aldığı bir konuyu ayrıca, raporlarla yapılan denetimde de dikkate alabilir; böylece ihlallerin önüne geçilebilir. Bu mekanizmanın görece hızlı ve daha az bürokratik olması, kabul edilebilirlik kriterlerinin Strazburg Mahkemesi'ndekilere göre daha esnek olması gibi avantajları vardır. İç hukuk yolları tüketilmese, hatta benzer bir başvuru ulusal veya uluslararası makamların önünde olsa bile başvurular incelenebilir.[56]

Avrupa Sosyal Şartı'nın hem raporlara dayanan periyodik denetim mekanizmasına hem de toplu şikâyet mekanizmasına yöneltilebilecek eleştiri ise, bu mekanizmaların yaptırımlarla desteklenmemiş olması, tespit edilen ihlallerin duyurulmakla yetinilmesidir. Bu durum, ihlallerin giderilmesini büyük ölçüde devletlerin inisiyatifine bırakmaktadır.[57] Toplu şikâyet mekanizması AİHM'deki bireysel başvuru mekanizması kadar etkili bir koruma sağlayamamaktadır.[58]

[53]*De Schutter,* 17-18. *Algan,* 222. Bu usulü kabul eden tek ülke Finlandiya'dır, *Hammarberg,* 213.
[54]*De Schutter,* 18.
[55]*De Schutter,* 20. *Algan,* 222.
[56]*Hammarberg,* 214-215.
[57]*Algan,* 224.
[58]*Halatçı Ulusoy,* 74.

2. Şart'ın 3. maddesi bakımından Türkiye hakkında yapılan denetimler

Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'nın sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları başlıklı 3. maddesine taraf olmamışır;[59] ancak Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartının aynı başlıklı 3. maddesine taraftır.[60] Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na 2007 yılında taraf olunmuştur. Şart'ın 3. maddesine ilişkin denetim 2009 ve 2013 yıllarında, ayrıca maddenin 4. fıkrasına özgü olarak 2015 yılında yapılmıştır. Bu kısımda Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin 3. maddeye ilişkin denetimlerinde vardığı sonuçlara yer verilecektir.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın söz konusu maddesi aşağıdaki gibidir:

"Akit Taraflar, güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarına sahip olma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak üzere, işverenlerin ve çalışanların örgütlerine danışarak aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

1. İş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamı hakkında tutarlı bir ulusal politika oluşturmak, uygulamak ve bunu belli aralıklarla gözden geçirmek. Bu politikanın temel hedefi, iş güvenliği ve iş sağlığını iyileştirmek ve özellikle çalışma ortamının doğasından kaynaklanan tehlike sebeplerini en aza indirmek yoluyla, çalışma sırasında ortaya çıkan ya da bununla bağlantılı olan hastalıkları ve kazaları önlemek olacaktır.

2. Güvenlik ve sağlık alanlarında yönetmelikler hazırlamak.

3. Denetim yoluyla bu yönetmeliklerin uygulanmasını sağlamak

4. Tüm çalışanlar için, aslen koruma ve danışmanlık işlevlerine sahip iş sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesini desteklemek."

Şart'ın 3. maddesinin ilk fıkrası ulusal iş sağlığı ve güvenliği politikalarına ilişkindir. 2009 yılındaki değerlendirmelerde Avrupa Sosyal Haklar Komitesi, iş sağlığı ve güvenliği politikasının temel amacının bir önleme kültürünü teşvik etmek ve korumak olması gerektiğine ve risklerin önlenmesinin tüm kamu mercilerinin her seviyedeki ve başka alanlardaki politikalarına dâhil edilmesi gerektiğinin, politika ve stratejilerin özellikle değişen riskler ışığında, düzenli olarak gözden geçirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Komite, bir sonraki raporun bu konulara odaklanmasını istemiştir. Risklerin önlenmesi bakımından İş Teftiş Kurulu müfettişlerinin, deneyimleri ışığında ve önleyici faaliyetler kapsamında riskler ve bunların önlenmesine dair bir görevleri olup olmadığına dair bilgi sorulmuştur. İş sağlığı ve güvenliğinin iyileştirilmesi, araştırma ve eğitim konuları yönünden ÇASGEM ve İSGÜM'ün faaliyetleri bakımından daha ayrıntılı bilgi talep edilmiş, hükümetin raporunda Sözleşme'nin Türkiye açısından bağlayıcılık

[59]http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/035/declarations?p_auth=Da38AqAH.
[60]http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/163/declarations?p_auth=Da38AqAH.

kazanmasından önceki faaliyetlere yer verildiğinden güncel bilgi sağlanması istenmiştir. Ayrıca işçi ve işveren kuruluşlarına danışma bakımından Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi'nin faaliyetlerine dair bilgi talebinde bulunmuştur. Komite bu bilgilerin sağlanmasını beklerken denetimin sonuçlarına ilişkin değerlendirmeyi ertelemiştir.[61]

Komite 3. maddenin ilk fıkrasına ilişkin 2013 yılındaki değerlendirmesinde ise yine birtakım bilgiler talep edilmiş; ancak bu bilgiler beklenirken Türkiye'deki durumun ilgili hükme uygun olduğu sonucuna varmıştır. Raporlama döneminde yeni yürürlüğe giren 6331 sayılı yasa hakkında bilgi istenmiş ve bir önceki raporda da yer alan ulusal iş sağlığı ve güvenliği politikasının değişen riskler ışığında düzenli olarak değerlendirilip değerlendirilmediğine ilişkin soruyu yinelemiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin uygulamada risk değerlendirmesi ve buna göre önlem alma yükümlülüğünü nasıl yerine getirdiğine ilişkin bilgi istenmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinin iyileştirmesi için yürütülen faaliyetler bakımından esas olarak Sağlık Bakanlığı faaliyetlerinin bildirildiğine işaret edilerek İSGÜM ve ÇASGEM'in faaliyetleri, yetkileri ve bu kurumlara tahsis edilen bütçenin bildirilmesi talep edilmiştir. Ülke çapında ve işyeri bazında katılımın sağlanması bakımından ise Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyinin faaliyet ve yetkileri ile elliden az çalışanı olan işyerlerinde çalışanların katılımının nasıl sağlandığı hakkında bilgi istenmiştir.[62]

2017 denetimi → ILO'nun 2015 denetiminde ITUC'un ulusal eylem planlarının öncekilerin tekrarı olduğu yönündeki değerlendirmelerine cevap ver. Rapor psikososyal risklere değinmiyor (işe bağlı stres, şiddet, "aggression", taciz) Bir sonraki raporda, eylem planlarının düzenli olarak ve gerektiğinde değişen riskler dikkate alınarak gözden geçirilip geçirilmediğine ve 2014-2018 eylem planının sonuçlarına dair bilgi sunulmadığı takdirde m. 3/1'e uygunluk yönünde karar vermenin mümkün olmadığını ifade etmektedir.

İSGK m. 6-7'deki ertelemeler

--Defers its conclusion--

Sosyal Şart'ın 3. maddesinin iş sağlığı ve güvenliği konularında yönetmelikler hazırlamaya ilişkin 2. fıkranın denetiminde ise 2009 yılında, Türkiye'nin sağladığı bilgilerin durum değerlendirmesi yapmaya yetmediğini ifade edilerek iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yönetmeliklerin içeriği ve kapsamı hakkında bilgi istenmiştir. Ayrıca

[61]Conclusions 2009 - Turkey - Article 3-1 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2009/def/TUR/3/1/EN).
[62]Conclusions 2013 - Turkey - Article 3-1 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2013/def/TUR/3/1/EN).

yönetmeliklerin Komite'nin daha önceki kararlarında[63] sıraladığı bir dizi riski kapsaması gerektiği belirtilmiştir. Raporda geçici işçilerin korunmasına ilişkin herhangi bir bilgi yer almadığına işaret edilerek iş sağlığı ve güvenliği yönetmeliklerinin bu kişileri kapsaması gerektiği hatırlatılmıştır. Ayrıca yönetmeliklerin, kendi hesabına çalışan işçileri *(self-employed workers*), evde çalışanları ve ev hizmetlerinde çalışanları dâhil olmak üzere sektöre bakılmaksızın tüm çalışanları kapsaması ve konutlar dâhil tüm işyerlerinde uygulanması gerektiğine işaret edilerek bu konularda da bilgi istenmiştir. Son olarak yönetmeliklerin sosyal taraflara danışılarak hazırlanması gerektiği hatırlatılarak, bir sonraki raporun bu konuya ilişkin de bilgi içermesini istemiştir.[64]

2013 yılındaki değerlendirmede bir sonraki raporda 6331 sayılı yasa hakkında bilgi verilmesi talep edilmiştir. İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik'te makinaların korunması, yük taşıma, ekranla çalışma, hijyen, azami ağırlık gibi konulara ilişkin hükümlerin yer alıp almadığı da sorulmuştur. Bu durum, Türkiye'nin raporunda söz konusu alanlardaki yönetmelikler hakkında bilgi vermediği kanısını uyandırmaktadır. Tehlikeli madde ve etkenlerden korunma bakımından ise mevzuatın Uluslararası Radyolojik Korunma Komitesinin ilkelerine uygun olup olmadığına dair bilgi istenmiştir. Yönetmeliklerin kişi yönünden kapsamı bakımından, geçici ve belirli süreli sözleşmelerle çalışan işçilerin iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin, bilgi sahibi olmalarının nasıl sağlandığı konusunda somut bilgi istenmiştir. 6331 sayılı yasanın kendi hesabına çalışanları ve ev hizmetlerinde çalışanları kapsamaması karşısında bütün çalışanların Şart'ın 3. maddesinin 2. fıkrası uyarınca düzenlemelerin kapsamında olması gerektiği vurgulanmış, düzenlemelerin AB direktiflerini esas almasının bu hükümleri Şart'ın kapsamından çıkarmayacağı hatırlatılmıştır. Ayrıca katılımın sağlanması bakımından 50'den az çalışanı olan işyerlerinde çalışanların temsilinin nasıl sağlandığına dair de bilgi istenmiştir. Bu bilgilerin verilmesi beklenirken Türkiye'deki durumun ilgili hükme uygun olduğu sonucuna varılmıştır.[65]

Kapsam dışı bırakılan kişiler bir koruma standardından yoksun mu?

İlgili yönetmeliklerin işe bağlı stresi, "aggression" ve şiddeti kapsaması gerekmektedir. (özellikle de atipik sözleşmelerle çalışanlar için) rapor bu konuda bilgi içermediğinden komite sonuca varmayı erteliyor.

[63]Bu ilkeler için bkz. Digest Of The Case Law Of The European Committee Of Social Rights s. 35 (https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168049159f).
[64]Conclusions 2009 - Turkey - Article 3-2 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2009/def/TUR/3/2/EN).
[65]Conclusions 2013 - Turkey - Article 3-2 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2013/def/TUR/3/2/EN).

Şart'ın 3. maddesinin 3. fıkrası iş sağlığı ve güvenliği yönetmeliklerinin teftişlerle uygulanmasının sağlanmasına ilişkindir. 2009 yılındaki denetimde, 2007 yılında 6893 iş kazasının gerçekleştiğine dair bildirimin Komite için şaşırtıcı olduğu ve bu sayının diğer üye devletlere göre son derece düşük olduğu belirtilerek istatistiklerin nasıl elde edildiğini sorgulandığı ifade edilmiştir. Bir sonraki rapora, meslek hastalıkları istatistiklerinin dâhil edilmesi, kazaların toplam işgücüne oranlarının da bildirilmesi ve istatistiklerin sektörlere göre ayrıştırılması istenmiştir. Türkiye'nin raporunda, toplam 277'si iş sağlığı ve güvenliğini teftişten sorumlu toplam 603 iş müfettişinin görev yaptığı ifade edilmiştir; bu sayı Komite tarafından düşük bulunmuş ve iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için iş teftişinin ve bunun sağlanması için gerekli kaynakların ayrılmasının önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca iş müfettişleri ile sosyal güvenlik müfettişlerinin iş kazalarına ilişkin denetimlerde nasıl bir etkileşim içerisinde olduğu da sorulmuştur. Komite, söz konusu bilgileri beklerken sonuç açıklamayı ertelemiştir.[66]

2013 yılındaki denetimde, raporda sağlanan bilgiler doğrultusunda iş kazası oranlarının diğer üye devletlere göre son derece düşük olduğu bulgusu yinelenmiştir. Raporlama döneminde iş kazası oranlarında bir düşüş görülürken ölümlü iş kazalarının sayılarında ciddi bir yükselme görüldüğü ifade edilmiştir. Bir sonraki raporda iş kazalarının bildirimine ilişkin yükümlülükler ve bildirim yapılmamasıyla mücadele için alınan önlemler hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Raporda meslek hastalıklarına ilişkin bilgi verilmediği, iş kazalarının sektörlere göre dağılımına ilişkin bilgi verilmediğine işaret edilerek bir sonraki raporda bu bilgilerin sağlanması istenmiş ve gerekli bilgilerin yokluğunun Türkiye'nin raporlama yükümlülüğünün ihlali boyutuna ulaştığını hatırlatmıştır. Raporda, ayrıca iş teftişlerine ilişkin olarak müfettişlerin sayılarına ve İş Teftiş Kurulu ve Sosyal Sigortalar Teftiş Kuruluna ayrılan kaynaklara ilişkin bilginin yer almadığına işaret edilerek, bir sonraki raporda gerekli bilgilerin sağlanması istenmiştir. Komite, Türkiye'deki durumun aşırı derecede yüksek ölümlü iş kazalarını azaltmaya yönelik önlemlerin yetersiz olması nedeniyle Şart'ın 3. maddesinin 3. fıkrasına aykırı olduğu sonucuna varmıştır.[67]

The report indicates that in 2014, 221 366 insured workers had an accident at work (74 871 in 2012) and 1 626 had a fatal accident at work (744 in 2012). The report indicates an increasing trend in the standardised incidence rate of accidents at work per 100 000 workers (627 in 2010 and 1 672 in 2014) and a downward trend in the standardised incidence rate of fatal accidents at work and occupational diseases (14.5 in 2010 and 12.3 in 2014). The Committee notes that these figures relate to just two years out of the reference period, and remains that figures should be given for the whole of the reference period.

[66]Conclusions 2009 - Turkey - Article 3-3 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2009/def/TUR/3/3/EN).
[67]Conclusions 2013 - Turkey - Article 3-3 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2013/def/TUR/3/3/EN).

The Committee takes note of the distribution of fatal accidents at work per activity branch in 2013-2014: construction sector (34.6%), mining sector (14.8%), transport (13.2%) and metal sector (7.4%). It notes that this information relates to just two years out of the reference period, and remains that figures should be given for the whole of the reference period. The Committee asks the next report to provide the most frequent causes of accidents at work and the preventive and enforcement activities undertaken to prevent them.

Meslek hastalıkları istatistiklerindeki sorunlar

İş kazaları ve ölümlü iş kazalarının yüksek sayısı → türkiye'nin durumu sözleşmeye uygun değil.

İş teftişi → ASHK'ye bildirilen müfettiş sayıları ile ILOSTAT birbirini tutmuyor. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin teftişinin artırılması lazım. Buna yönelik ne yapıyorsunuz? Teftiş bakımından 3/3'e uygun değil durum. İnsan kaynağı yetersiz.

The Committee concludes that due to the low level of human resources in the inspectorate service responsible for monitoring compliance with occupational health and safety legislation, the labour inspection system cannot be considered efficient with regard to Article 3§3 of the Charter. The Committee asks that the next report provide information on the measures taken to increase staffing levels in the labour inspectorate. It also requests the next report to indicate the proportion of workers who are covered by inspections and the percentage of companies which underwent a health and safety inspection in the years covered by the reference period. Furthermore, it asks for information on the application of the legislation and the regulations on the labour inspectorate throughout the country in practice; details, by category, of administrative measures that labour inspectors are entitled to take and, for each category, the number of such measures actually taken; the outcome of cases referred to the prosecution authorities with a view to initiating criminal proceedings; and figures for each year of the reference period.

Genel olarak 3/3'e aykırılık var, → iş kazalarını azaltmaya yönelik önlemler yeteriz + isg kurallarına uygunluğu denetleyecek personel yetersiz

Şart'ın 3. maddesinin 4. fıkrası iş sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesine ilişkindir. 2009 yılındaki değerlendirmede İş Kanunu ve Umumi Hıfzısıhha Kanunu uyarınca 50'den fazla çalışanı olan işyerlerinde işyeri hekimi görevlendirileceğine ilişkin düzenlemenin nasıl uygulandığına dair bilgi istenmiştir. Bütün çalışanların iş sağlığı hizmetlerinden yararlanması gerektiği vurgulanarak üye devletlerin bu hizmetlerin tedrici olarak geliştirilmesinden sorumlu olduğu ve bununla ilgili stratejilerin sosyal taraflara danışılarak geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bir sonraki raporda bu konularda bilgi verilmesi istenmiş ve bilgiler beklenirken sonuç açıklanması ertelenmiştir.[68]

Söz konusu hükme ilişkin 2013 yılındaki denetime konu olan raporda iş sağlığı hizmetlerine ilişkin yönetmeliklere ve bu alandaki projelere ilişkin bilgi verilmiştir; ayrıca işyeri hekimi sayısının 6771 olduğu belirtilmiştir. Raporda, iş sağlığı hizmetlerinin tedrici olarak sağlanmasına yönelik stratejiler hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Komite, 6331 sayılı Kanunun ve ilgili yönetmeliklerin, bütün sektörlerde çalışan tüm işçiler için iş sağlığı hizmetlerine erişimi nasıl sağladığı konusunda bilgi talep etmiştir. Özellikle, iş sağlığı hizmetlerinin görevleri, bu hizmetlerden faydalanan işyerlerinin sayısı, önceki dönemle karşılaştırmalı olarak bu hizmetlerden yararlananların sayısı ve işverenlerin yükümlülüklerine uymasını sağlayacak denetim mekanizmaları hakkında bilgi istenmiştir. Komite, ekonominin tüm sektörlerindeki bütün işçiler için iş sağlığı

[68]Conclusions 2009 - Turkey - Article 3-4 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2009/def/TUR/3/4/EN).

hizmetlerinin sağlanmasına yönelik bir stratejinin bulunmaması sebebiyle Türkiye'deki durumun 3. maddenin 4. fıkrasına uygun olmadığı sonucuna varmıştır.[69]

Bakan vekillerinin 2-3 Nisan 2014 tarihindeki toplantısında devletler, 2013 yılındaki aykırılık kararları ile ilgili olarak 31 Ekim 2014'e kadar yeniden rapor vermeye davet edilmiştir. Bu karar sonucu 2015 yılında Sosyal Haklar Komitesi 4. fıkraya ilişkin durumu tekrar denetlemiştir. Türkiye, raporunda genel olarak 2014-2023 istihdam stratejisinden, 2014-2018 Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Eylem Planından ve 6331 sayılı kanundan söz etmiştir. Yasa uyarınca bütün işyerleri bakımından iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması, çalışanların düzenli olarak sağlık gözetiminden geçirilmesi, işverenlerin çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği eğitim vermesi yükümlülüğünün bulunduğu ve mikro işletmeler bakımından bu masrafların devlet tarafından karşılandığı yönünde bilgi verilmiştir. Ancak raporda, iş sağlığı hizmetlerinin uygulamadaki varlığına, organizasyonuna, içeriğine ve kapsamına ilişkin bilgi verilmemiştir. Mikro işletmeler dışında iş sağlığı hizmetlerinin masraflarının nasıl karşılandığından da söz edilmemiştir. Komite, bir önceki raporunda vardığı sonucu yineleyerek Türkiye'deki durumun 3. maddenin 4. fıkrasına uygun olmadığı sonucuna varmıştır.[70]

The Committee reiterates its previous questions (Conclusions 2013) for detailed information in the next report on the tasks of occupational health services; the proportion of undertakings equipped with such services, and the number of workers monitored by such as compared to the previous reference period. It asks the next report to provide more detailed information on duties and responsibilities of a workplace physician and of the occupational safety expert and to explain how the functions performed by them are adapted in practice to all undertakings, especially in small and medium-sized enterprises. It also requests information clarifying the manner in which access to occupational health services takes place in practice for temporary workers or workers on fixed-term contracts, self-employed workers and domestic workers. It reserves in the meantime its position on these points.

Conclusion

Pending receipt of the information requested, the Committee defers its conclusion.

VI. Periyodik raporlar yoluyla Türkiye hakkında yapılan denetime dair değerlendirme

Uluslararası sözleşmelerin denetim mekanizmalarının Türkiye hakkında iş sağlığı ve güvenliği hakkı bakımından yaptığı denetimlerden birtakım genel sonuçlara varmak mümkündür. ILO sözleşmeleri ve ASŞ bakımından yapılan denetimlerde bazı ortaklıklar da dikkat çekmektedir. Yukarıda da yer verilen denetim raporlarının incelenmesi sonucu tespit edilebilen hususlara aşağıda yer verilmektedir.

[69]Conclusions 2013 - Turkey - Article 3-4 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2013/def/TUR/3/4/EN).
[70]Conclusions 2015 - Turkey - Article 3-4 (http://hudoc.esc.coe.int/eng?i=2015/def/TUR/3/4/EN).

1. Raporlamadaki eksiklikler, gecikmeler

ILO Sözleşmeleri ve Avrupa Sosyal Şartı'na ilişkin olarak yapılan denetimlerde, denetim makamlarının talep ettiği bilgilerin ısrarlara rağmen sağlanmadığı gözlemlenebilmektedir. Kimi zaman ise verilen bilgilerin eksik veya eski tarihli olduğu görülmektedir. Verilen bilgilerin eksik olması kimi zaman değerlendirme yapılmasını tamamen engellerken, kimi zaman da mevzuatın bir kısmına ilişkin bilgi verilmemesi var olandan daha fazla eksiklik bulunduğu izlenimini yaratmaktadır. Örneğin, ESKHS'ye ilişkin denetim için sunulan rapor ise iş sağlığı ve güvenliği yönünden denetim yapılmasına tamamen elverişsizdir.

2. Denetimlerdeki tespit edilen somut aksaklıkları gidermekteki isteksizlik

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin mevzuat ve uygulamanın uluslararası yükümlülüklerle tamamen uyumlu hâle getirilmesi ciddi çabaları ve zamanı gerektirmekle beraber Türkiye'nin yapılan denetimlerin sonuçlarına uymakta kayıtsızlığa varan bir isteksizliğinin bulunduğu gözlemlenebilir. Örneğin, mevzuatta getirilen korumanın Makinelerin Korunma Teçhizatına ilişkin 119 sayılı Sözleşme'nin kapsamıyla uyumlu hale getirilmesi, Sözleşme'ye taraf olunmasından 45 yıl sonra gerçekleşmiştir. Kapsam konusundaki uyumsuzlukların giderilmesinin daha güç olduğu ve gecikmenin buna bağlı olduğu düşünülebilirse de çok daha az çabayı gerektiren değişikliklerin bile yapılmadığı görülebilmektedir. Örneğin, kadın işçilerin alet yardımı olmaksızın taşıyabileceği azami ağırlığa ilişkin düzenleme bir yönetmelik hükmü ile yapılabileceği hâlde yinelenen uyarılara rağmen yapılmamıştır. Yine 155 sayılı ILO sözleşmesine ilişkin olarak yapılan denetimde 4857 sayılı yasadaki düzenlemeye ilişkin olarak çalışmaktan kaçınma hakkının kullanılmasına bakımından getirilen eleştirilerin gereğinin 6331 sayılı yasa döneminde de yerine getirilmemesi örnek gösterilebilir.

3. Güncel gelişmelerin takip edilmesinin denetim yoluyla teşviki

Uluslararası mekanizmaların yaptığı denetimlerin bir faydası ise güncel gelişmelerin takip edilmesi bakımından yol gösterici olmalıdır. Örneğin radyasyondan korunmayla ilgili olarak hem ILO Uzmanlar Komitesi'nin hem de ASHK'nin denetiminde mevzuatın belirlenen güncel eşiklerle uyumlu hâle getirilmesi çağrısı vardır. ILO Uzmanlar Komitesi'nin 45 sayılı Sözleşme hakkında yaptığı denetim ise toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açısındaki bir değişikliği yansıtır niteliktedir; geçmişte kadınların madenlerde yeraltı işlerinde çalınması tamamen yasaklanırken bugün yasakların

kaldırılması ancak kadınları dikkate alan sağlık ve güvenlik önlemlerinin alınması önerilmektedir.

4. Mevzuatın uluslararası sözleşmeler uyarınca sağlanması gereken korumaya göre daha dar kapsamlı koruma sunması

Denetimlerde dikkat çeken bir husus ise iç hukuktaki mevzuatın getirdiği korumanın kişi yönünden kapsamının uluslararası sözleşmenin sağladığı korumadan daha dar kalmasıdır. 6331 sayılı Kanun öncesi döneminde getirilen bu eleştiriler günümüzde azalmışsa da özellikle Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin değerlendirmelerinde kendi hesabına çalışanlar ile ev hizmetlerinde çalışanların bakımından kapsam yönünden eleştiriler görülebilmektedir. ILO ise 6331 sayılı yasanın kapsamı dışında kalanların nasıl korunacağına dair sorular yöneltmiştir.

Kapsam yönünden öteden beri getirilen bu eleştirilerin ve dolayısıyla uluslararası denetimin 6331 sayılı yasanın kapsamının geçmişe göre son derece geniş tutulmasında olumlu etki yaptığı düşünülebilir. Ancak, yasa koyucunun yasanın çıkmasından sonra 2014 yılında 6552 sayılı Kanun ile denizyolu taşımacılığı yapan araçların uluslararası seyrüsefer hâllerini İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun kapsamı dışına çıkaran bir değişiklik yapması, uluslararası sözleşme hükümlerinin ve bunlara ilişkin denetimlerde getirilen uyarıların dikkate alınmasının süreklilik arz etmediği kanısını uyandırmaktadır. Söz konusu değişikliğin getiriliş gerekçesinde ise Türk armatörlerinin rekabet gücünün korunmasının amaçlandığının belirtilmesi ise yasa koyucunun iş sağlığı ve güvenliğine bakış açısı bakımından endişe vericidir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'nın 2. (cumhuriyetin nitelikleri - sosyal devlet ilkesi), 17. (yaşam hakkı), 49. (çalışma hakkı ve ödevi) ve 56. (sağlık hizmetleri ve çevrenin koruması) maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir.[71]

Hükümlü ve tutuklulara yönelik infaz hizmetleri sırasında, iyileştirme kapsamında yapılan işyurdu, eğitim, güvenlik ve meslek edindirme faaliyetlerinin 6331 sayılı yasa kapsamı dışında tutulmasının Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeki başvuru ise AYM tarafından reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, tutuklu ve hükümlülerin işçi, devletin ise bu kişiler yönünde işveren sayılmaması sebebiyle bu kişilerin yasa kapsamı dışında tutulabileceği, kapsam dışı tutmanın ise bu kişilerin iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sağlanmadığı sonucunu doğurmayacağı belirtilmiştir.[72] Karardaki bir karşı oy yazısında

[71]AYM, 14.5.2015, 2014/177, 2015/49, RG. 11.06.2015-29383.
[72]AYM, 3.4.2013, 2012/97, 2013/51, RG. 31.12.2013-28868.

ise, tutuklu ve hükümlü çalışanlara özgür işçilere uygulanan sağlık ve güvenlik koşullarının uygulanacağına ilişkin uluslararası standartlara atıfta bulunularak ve İşyurtları Kurumu Daire Başkanlığının çalışan tutuklu ve hükümlüleri işçi statüsünde değerlendirdiğini belirtilerek, hükmün Anayasa'ya aykırı olduğu düşüncesi ifade edilmiştir. Yasa yapma tekniği açısından tutuklu ve hükümlülerin sağlık koşullarının diğer çalışanlarla aynı yasada düzenlenmesinde güçlükler bulunabilecekse de karşı oy yazısında belirtilen ilkeler çerçevesinde bu kişiler iş sağlığı ve güvenliği hakkının korunmasına yönelik düzenlemeler getirilmesi gerektiği açıktır.

ASHK denetimindeki kendi hesabına çalışan işçilerin *(self-employed workers)* iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının dışında tutulmasına ilişkin eleştirinin de ele alınması gerekmektedir. Yine kendi hesabına çalışan işçilerin *(self-employed workers)* iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemelerin bağımlı çalışanlarla aynı yasada düzenlenmesinde güçlükler bulunabilecekse de bu kişilerin de iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasına ilişkin mevzuatın ve mekanizmanın geliştirilmesi, Avrupa Sosyal Şartı'ndan kaynaklanan bir yükümlülüktür. Geçmişten farklı olarak bugün kendi hesabına çalışanlar sadece geleneksel profesyoneller ve küçük işletme sahipleri değildir; kol gücüyle çalışan tesisatçı, marangoz gibi kişiler veya nadir bulunan vasıfları sebebiyle tek bir işverene bağımlı olmak zorunda olmayan sistem analizi veya endüstriyel tasarım gibi işler yapan kişiler bağımsız çalışmaktadır. Ayrıca son yıllarda yeni bir kendi hesabına çalışma akımı başlamıştır; bu akımda çalışanlara örnek olarak ayakkabı tamircileri, ütücüler, gıda dağıtıcıları gösterilebilir. Bu kişilerin işlerine bağlı sermayesi çok sınırlıdır veya hiç yoktur. Bu şekilde kendi hesabına çalışanlar da aynen işçiler gibi emeklerini satmaktadır; aralarındaki tek fark emeklerini farklı işverenlere satmalarıdır. Söz konusu şekilde kendi hesabına çalışanların aynen işçiler gibi sosyal sigortalara ihtiyaç duydukları değerlendirilmektedir.[73] Bu değerlendirmenin iş sağlığı ve güvenliği alanına da genişletilmesi gerekmektedir. Sermayesi olmaksızın veya çok sınırlı sermaye ile kendi hesabına çalışan kişilerin, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine uyacak bilgileri, eğitimleri ve bu önlemleri alacak kaynakları olmayabilir. Devletin, uluslararası yükümlülüklerini yerine getirecek biçimde kendi hesabına çalışan işçi olarak anılabilecek *(self-employed workers)* bu kişileri koruyacak politikalar geliştirmesi ve uygulaması gerekmektedir.

[73] *Supiot,* 152-153.

5. Sosyal taraflarla diyalog sağlanmasındaki sorunlar

İş sağlığı ve güvenliği politikalarının geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesinde sosyal taraflarla işbirliği içinde hareket edilmesi ve diyalog sağlanması hem ILO sözleşmelerinin hem de ASŞ'nin bir gereğidir. BM ESKHK de 23 sayılı genel yorumunda bu esaslara işaret etmektedir. ILO sözleşmelerine ilişkin denetimlerde en baştan beri sosyal tarafların hükümetin kendileri ile diyalog kurmadığı yönündeki eleştirileri sıklıkla aktarılmakta ve hükümet sosyal taraflarla gerçek bir diyalog kurmaya çağrılmaktadır. Bu çağrı hemen her denetimde yinelenmektedir. Bu sıkıntıya ilişkin bir yansıma da işçi – işveren arasındaki diyalog ve katılımın sağlanmasında görülmektedir. Denetimlerde, işçilerin katılımının sağlanması konusunun uygulamada nasıl sağlandığı konusunda bilgi verilmemektedir.

6. Mevzuatın uygulanması ve iş teftişi konusundaki sorunlar

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının uygulanmasında sorun olduğu ve iş teftişinin yetersiz olduğu bilinmektedir. Bu durum hem ILO hem de ASŞ denetim organları tarafından tespit edilmiştir. Söz konusu sorunlarla ilgili esas olarak dikkat çeken nokta ise Türkiye'nin iş kazası ve meslek hastalıklarına ilişkin istatistiklerde denetim organları tarafından talep edilen bilgileri tam olarak sağlamaması veya eski verileri bildirmesidir. Kayıt dışı çalışma ve verilerin toplanmasındaki aksaklıklar nedeniyle eldeki verilerin de her gerçeği tam olarak yansıtmadığı[74] da dikkate alındığında uluslararası denetim organlarının denetimlerini gerçek durum üzerinden yapamadığı açıktır. Verilerin gereğince toplanmaması başta iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yükümlülükleri ihlal etmektedir. Bununla birlikte eksik ve eski bilgi verilmesi de raporlama yükümlülüklerine uygun düşmemektedir.

VII. Sonuç

Sosyal haklara ilişkin denetim mekanizmalarının güçsüzlüğü ve yaptırımlarla desteklenmemesi *"Sosyal haklar kâğıttan kaplan gibidir; görünüşte güçlüdür ama diş ve pençeleri eksiktir."* sözüyle özetlenebilir.[75] İnsan haklarına ilişkin denetim mekanizmaları genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal haklara ilişkin denetimin medeni ve siyasi haklara ilişkin denetimden daha zayıf olduğu görülmektedir.[76] Sosyal haklara ilişkin denetim genellikle raporlamaya dayanırken medeni ve siyasi haklar bakımından bireysel başvuru

[74] *Akın,* 18-19.
[75] *Hepple,* Enforcement, 238.
[76] *Hare,* 154-155.

mekanizmaları daha eskiye dayanmaktadır. Sosyal haklar için getirilen bireysel ve toplu şikâyet usulleri ise daha yenidir. Ancak günümüzde çeşitli hak kategorileri arasındaki ayrımın belirgin olmadığı kabul edilmektedir. Sosyal haklar, medeni ve siyasi haklara ilişkin sözleşmelerin kapsamında değerlendirilerek ilgili mekanizmalarla koruma altına alınmaktadır.

Çalışmanın konusunu oluşturan iş sağlığı ve güvenliği hakkı da sosyal haklarla medeni haklar arasında bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı bir alandadır. İş sağlığı ve güvenliği hakkı bu ad altında sosyal haklara ilişkin sözleşmelerle güvence altına alınmaktadır. Ancak, bu hakkın yaşam hakkıyla olan doğrudan ilişkisi iş sağlığı ve güvenliğinin medeni ve siyasi haklara ilişkin enstrümanların sağladığı korumadan da yararlanmasına elvermektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin son yıllardaki iki kararı da iş sağlığı ve güvenliği hakkını AİHS bağlamında değerlendirerek bir koruma getirmiştir. Bireysel başvuru güçlü bir koruma getirmekte ve kararların uygulanmasına ilişkin mekanizmayla da genel önlemlerin alınmasında teşvik edici olmaktadır. Ayrıca Türkiye'de mahkemelerin özellikle toplu iş hukukunda AİHM kararları doğrultusunda karar verdiği olumlu örnekler azımsanmayacak bir etki yaratmıştır. Ancak bireysel başvuru doğası gereği somut bir olayla bağlantılı eksikliklerin tespitini sağlayabilmektedir.

Mevzuat ve uygulamadaki genel sıkıntıların tespiti bakımından periyodik raporlamaya dayanan denetimler etkili olacaktır. Bu denetimlerin eksik kaldığı yön ise yaptırım gücünün daha az olmasıdır. Türkiye bakımından raporlamada gecikmeler, eksik veya eski tarihli bilgi verilmesi gibi sıkıntıların olduğu görülmektedir. Raporlarda belirlenen sıkıntıların giderilmesinde de yasa koyucunun ve ilgili idarelerin isteksiz davranabildiği görülmektedir. Ayrıca mahkemelerin, sosyal haklara ilişkin denetimler hakkındaki bilinci ile AİHM kararları hakkındaki farkındalığı arasında da farklar bulunmaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği hakkının uluslararası mekanizmalar yoluyla korunmasının sağlanması için hem raporlar yoluyla yapılan denetim hem de AİHM'ye yapılacak bireysel başvurular yoluyla ihlallerin tespit edilmesi ilerleme sağlamakta faydalı olacaktır. İş kazaları ve meslek hastalıklarına ilişkin davalarda iç hukuk yollarının tüketilmesi halinde AİHM'ye gitmek hem somut olayda ihlalin tespitini sağlayacak hem de Mahkeme'nin sosyal haklar alanındaki içtihadının gelişmesine katkı sunacaktır. Sivil toplum kuruluşlarının, inceleme konusu özelinde sendikaların, uluslararası mekanizmaların denetimlerinde etkili olma imkânları vardır. ILO'nun mekanizmalarında bu katkı açıkça görülebilmektedir; ancak EKSHK ve ASHK denetiminde ve AİHM kararlarının

uygulanmasının Bakanlar Komitesi tarafından denetlenmesindeki katılım imkânları göz ardı edilmemelidir. İş sağlığı ve güvenliği hakkının gereğince hayata geçmesi için başvurulabilecek her türlü mekanizmadan faydalanılması bu idealin gerçekleşmesine katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

AKANDJİ-KOMBÉ, Jean-François: Sosyal Hakların Uluslararası Kaynakları (Çev. Gülden Kurt), Anayasal Sosyal Haklar (Ed. İbrahim Kaboğlu), İstanbul 2012, 35-44.

AKIN, Levent: Artan İş Kazaları ve Çağrıştırmasıyla İş Güvenliği ve İş Sağlığı başlıklı oturumdaki konuşması, 27-29 Mayıs 2015 Ankara Emeğin Hukuku Kurultayı, Ankara 2016, 49-60. (İş Kazaları)

AKIN, Levent: İş Sağlığı ve Güvenliği ve Alt İşverenlik, Ankara 2013.

ALGAN, Bülent: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması, İstanbul 2007.

ARICI, Kadir: İş Sağlığı ve Güvenliği, Kamu-İş İş Hukukunda Son Değişiklikler Semineri, Ankara 2013, 110-123.

AUZERO, Gilles – DOCKÈS, Emmanuel: Droit du travail, Ed. 28, Paris 2014.

BAYCIK, Gaye: Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Haklarında Yeni Düzenlemeler, Ankara Barosu Dergisi, 2013/3, 104-170.

BURGORGUE-LARSEN, L. - DE TORRES, A.U.: The Inter-American Court of Human Rights : case-law and commentary (Çev. Rosalind Greenstein) New York 2011.

CANİKLİOĞLU, Nurşen: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda Öngörülen İşveren Yükümlülükleri, Türkiye Toprak, Seramik, Çimento ve Cam Sanayii İşverenleri Sendikası, Çalışma Mevzuatı Semineri, 26-30 Eylül 2012, Antalya, 27-84.

COLLINS, H. – EWING, K.D., - MCCOLGAN, A.: Labour Law, New York 2012.

CREIGHTON, Breen: The Future of Labour Law : Is There a Role for International Labour Standards?, The future of labour law: Liber Amicorum Bob Hepple QC, Oxford 2004.

ÇALI, Başak – BRUCH, Nicola: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Uygulanmasının İzlenmesi - Sivil toplum Kuruluşları İçin Bir El Kitabı (Çev. İHOP), 2011. (https://ecthrproject.files.wordpress.com/2012/01/ngo_tr.pdf)

DE SCHUTTER, Olivier (Koord.): Avrupa Sosyal Şartı: Avrupa İçin Yeni Bir Sosyal Anayasa, Ankara 2010.

DOĞAN YENİSEY, Kübra: İş Hukukunun Emredici Yapısı, İstanbul 2014.

HALATÇI ULUSOY, Ülkü: Uluslararası Hukuk Açısından Sosyal Hakların Yargılanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme, Sosyal Adalet İçin İnsan Hakları: Sosyal Haklar (Ed. K.A. Ertan, F. Kartal, Y.Ş. Atay), Ankara 2014.

HALATÇI ULUSOY, Ülkü: Sosyal Hakların Korunmasında Birleşmiş Milletler'in Rolü, III. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu (Kocaeli Üniversitesi 26-27 Ekim 2011), İstanbul 2011, 245-268.

HAMMARBERG, Thomas: Human rights in Europe: no grounds for complacency, Strazburg 2011.

HARE, Ivan: Social rights as fundamental rights, Social and Labour Rights in a Global Context, New York 2005, 153-181.

HARRIS, D-O'BOYLE, M.-WARBRICK, C. ve diğerleri: Law of the European Convetion on Human Rights, 2nd ed. Oxford 2009.

HEPPLE, Bob: Labour laws and global trade, Oxford 2005.

HEPPLE, Bob: Enforcement: the law and politics of cooperation and compliance, Social and Labour Rights in a Global Context, New York 2005, 153-181. (Enforcement)

GÜLMEZ, Mesut: İş Hukuku Öğretisi ve Anayasa Madde 90/Son Sorunu, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, C. I, İstanbul 2010, 303-390.

JACOBS-OVEY-WHITE: The European Convention on Human Rights, 6th ed., Oxford 2104.

KABOĞLU, İbrahim: Anayasa'da Sosyal Haklar: Alanı ve Sınırları, II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu (Pamukkale Üniversitesi, 4-5-6 Kasım 2010 Denizli), İstanbul 2010, 43-60.

LAMBERT ABDELGAWAD, Elisabeth: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İnfazı (Çev. İnan Sevinç), Ankara 2012.

MANTOUVALOU,Virginia: Are Labour Rights Human Rights?, European Labour Law Journal, Vol. 3 (2012), No. 2, 151-172. (Labour Rights)

MANTOUVALOU, Virginia: Labour Rights in the European Convention on Human Rights: An Intellectual Justification for an Integrated Approach to Interpretation, Human Rights Law Review Advance Access published March 1, 2013.

MARGUNÉAUD, Jean-Pierre: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nde Sosyal Hakların Korunması ve Sözleşme'nin Geniş Yorumu (Çev. Gülden Kurt), Anayasal Sosyal Haklar (Ed. İbrahim Kaboğlu), İstanbul 2012, 221-228.

OCAK, Saim: İş Güvenliği Uzmanlığı, Ankara 2013.

PEKŞEN, Dursun – BLANTON, Robert: The impact of ILO conventions on worker rights:Are empty promises worse than no promises? Review of International Organizations, Published online: 16 January 2016, 1-20.

ROMAN, Diane: La justiciabilité des droits sociaux en droit international des droits de l'homme, III. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu (Kocaeli Üniversitesi 26-27 Ekim 2011), İstanbul 2011, 85-98.

SUPIOT, Alain: Beyond Employment, New York 2005.

SUPIOT, Alain: Critique du droit du travail, 2e ed., Paris 2007.

SÜZEK, Sarper: İş Hukuku, B. 11, İstanbul 2015.

SÜZEK, Sarper: İş Hukuku, B. 9, İstanbul 2013. (B. 9)

TANÖR, Bülent: Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar, İstanbul 1978.

EK: İncelenen ILO Uzmanlar Komitesi Raporları Listesi[i]

1. Direct Request (CEACR) - adopted 2015, published 105th ILC session (2016) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3255718,102893,Turkey,2015)

2. Direct Request (CEACR) - adopted 2015, published 105th ILC session (2016) C127 - Maximum Weight Convention, 1967 (No. 127) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3255712,102893,Turkey,2015)

3. Observation (CEACR) - adopted 2015, published 105th ILC session (2016) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3257494,102893,Turkey,2015)

4. Direct Request (CEACR) - adopted 2015, published 105th ILC session (2016) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3257498,102893,Turkey,2015)

5. Direct Request (CEACR) - adopted 2015, published 105th ILC session (2016) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3255715,102893,Turkey,2015)

6. Direct Request (CEACR) - adopted 2014, published 104th ILC session (2015) C161 - Occupational Health Services Convention, 1985 (No. 161) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3191951,102893,Turkey,2014)

7. Direct Request (CEACR) - adopted 2014, published 104th ILC session (2015) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3191582,102893,Turkey,2014)

8. Observation (CEACR) - adopted 2014, published 104th ILC session (2015) C161 - Occupational Health Services Convention, 1985 (No. 161) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3191954,102893,Turkey,2014)

9. Observation (CEACR) - adopted 2014, published 104th ILC session (2015) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:3191585,102893,Turkey,2014)

10. Direct Request (CEACR) - adopted 2010, published 100th ILC session (2011) C045 - Underground Work (Women) Convention, 1935 (No. 45) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2331251,102893,Turkey,2010)

11. Observation (CEACR) - adopted 2010, published 100th ILC session (2011) C161 - Occupational Health Services Convention, 1985 (No. 161) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2331406,102893,Turkey,2010)

12. Observation (CEACR) - adopted 2010, published 100th ILC session (2011) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2331387,102893,Turkey,2010)

13. Direct Request (CEACR) - adopted 2010, published 100th ILC session (2011) C127 - Maximum Weight Convention, 1967 (No. 127) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2331350,102893,Turkey,2010)

14. Observation (CEACR) - adopted 2010, published 100th ILC session (2011) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2331338,102893,Turkey,2010)

15. Direct Request (CEACR) - adopted 2010, published 100th ILC session (2011) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2331333,102893,Turkey,2010)

16. Direct Request (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C045 - Underground Work (Women) Convention, 1935 (No. 45) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2311047,102893,Turkey,2009)

17. Observation (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2320637,102893,Turkey,2009)

18. Direct Request (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C161 - Occupational Health Services Convention, 1985 (No. 161) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2306204,102893,Turkey,2009)

19. Direct Request (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C127 - Maximum Weight Convention, 1967 (No. 127) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2314548,102893,Turkey,2009)

20. Observation (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2312347,102893,Turkey,2009)

21. Direct Request (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2311352,102893,Turkey,2009)

22. Observation (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C161 - Occupational Health Services Convention, 1985 (No. 161) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2306197,102893,Turkey,2009)

23. Direct Request (CEACR) - adopted 2009, published 99th ILC session (2010) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2320644,102893,Turkey,2009)

24. Direct Request (CEACR) - adopted 2008, published 98th ILC session (2009) C161 - Occupational Health Services Convention, 1985 (No. 161) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2296408,102893,Turkey,2008)

25. Direct Request (CEACR) - adopted 2008, published 98th ILC session (2009) C155 - Occupational Safety and Health Convention, 1981 (No. 155) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2296247,102893,Turkey,2008)

26. Direct Request (CEACR) - adopted 2007, published 97th ILC session (2008) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2281748,102893,Turkey,2007)

27. Direct Request (CEACR) - adopted 2006, published 96th ILC session (2007) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2269056,102893,Turkey,2006)

28. Direct Request (CEACR) - adopted 2005, published 95th ILC session (2006) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2248490,102893,Turkey,2005)

29. Direct Request (CEACR) - adopted 2004, published 93rd ILC session (2005) C045 - Underground Work (Women) Convention, 1935 (No. 45) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2238394,102893,Turkey,2004)

30. Direct Request (CEACR) - adopted 2004, published 93rd ILC session (2005) C127 - Maximum Weight Convention, 1967 (No. 127) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2240618,102893,Turkey,2004)

31. Observation (CEACR) - adopted 2004, published 93rd ILC session (2005) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2239585,102893,Turkey,2004)

32. Observation (CEACR) - adopted 2004, published 93rd ILC session (2005) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2239501,102893,Turkey,2004)

33. Observation (CEACR) - adopted 2002, published 91st ILC session (2003) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2213108,102893,Turkey,2002)

34. Direct Request (CEACR) - adopted 2000, published 89th ILC session (2001) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2198647,102893,Turkey,2000)

35. Direct Request (CEACR) - adopted 1999, published 88th ILC session (2000) C127 - Maximum Weight Convention, 1967 (No. 127) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2187816,102893,Turkey,1999)

36. Observation (CEACR) - adopted 1997, published 86th ILC session (1998) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2157763,102893,Turkey,1997)

37. Direct Request (CEACR) - adopted 1997, published 86th ILC session (1998) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2162144,102893,Turkey,1997)

38. Observation (CEACR) - adopted 1994, published 81st ILC session (1994) C127 - Maximum Weight Convention, 1967 (No. 127) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2121867,102893,Turkey,1994)

39. Observation (CEACR) - adopted 1993, published 80th ILC session (1993) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2116889,102893,Turkey,1993)

40. Direct Request (CEACR) - adopted 1992, published 79th ILC session (1992) C115 - Radiation Protection Convention, 1960 (No. 115) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2104684,102893,Turkey,1992)

41. Observation (CEACR) - adopted 1990, published 77th ILC session (1990) C127 - Maximum Weight Convention, 1967 (No. 127) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2082157,102893,Turkey,1990)

42. Observation (CEACR) - adopted 1990, published 77th ILC session (1990) C119 - Guarding of Machinery Convention, 1963 (No. 119) – Turkey (http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0::NO:13100:P13100_COMMENT_ID,P11110_COUNTRY_ID,P11110_COUNTRY_NAME,P11110_COMMENT_YEAR:2082150,102893,Turkey,1990)

[i]Metin içerisinde “direct request” ifadesi doğrudan talep, “observation” ifadesi gözlem olarak yer almaktadır. Çok sayıda karara yer verildiğinden bunların künyeleri dipnotta gösterilmek yerine sona liste olarak eklenmiştir.